

BETÄNKANDE

ANGÅENDE

UPPRÄTTANDE AV NYA HANDELSGYMNASIER

AVGIVET

AV

ENLIGT NÅDIGT BESLUT DEN 29 AUGUSTI 1913 TILLKALLADE

KOMMITTERADE

UPPSALA
EDV. BERLINGS BOKTRYCKERI
1913.

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet.

Sedan Kungl. Maj:t på därom gjord framställning funnit gott bemyndiga Chefen för Kungl. Finansdepartementet att tillkalla högst fyra personer med uppdrag att inom nämnda departement,

dels under given förutsättning att utöver det antal handelsgymnasier, för vilkas uppehållande innevarande års Riksdag uppfört anslag å ordinarie stat, ytterligare två dylika läroanstalter här i riket med statsunderstöd av enahanda slag upprättas från 1915 års ingång, verkställa utredning, vilka orter med hänsyn närmast till graden av föreliggande behov av en ordnad handelsundervisning och det intresse för frågans lösning, som må förefinnas å särskilda orter, i främsta rummet böra tjäna som förläggningsorter för ifrågavarande handelsgymnasier,

dels ock i övrigt biträda med utredning av frågan om den lägre handelsundervisningens ordnande,

har Statsrådet och Chefen för Kungl. Finansdepartementet den 29 augusti 1913 behagat uppdraga åt undertecknade Vennersten, Nordfelt och Fischier att med iakttagande av de av Kungl. Maj:t i nu förevarande avseende meddelade bestämmelser biträda vid ifrågavarande utredning ävensom anmoda undertecknad Vennersten att såsom ordförande närmast leda kommitterades arbeten.

Kommitterade ha arbetat dels tillsammans, dels var och en för sig från och med den 10 september 1913 samt ha utsett undertecknad Nordfelt att tillsvidare tjänstgöra såsom sekreterare.

Till kommitterade ha för att tagas i övervägande vid fullgörande av deras uppdrag, överlämnats:

Bihang till Riksdagens protokoll 1914. 1 saml. Bilaga.

1:o) Riksförbundets av affärsanställda underdåniga framställning angående beredande av statsanslag till den lägre handelsundervisningen.

2:o) Sundsvalls köpmannaförenings underdåniga framställning angående förläggande till Sundsvalls stad av en handelsskola m. m.

3:o) Handels- och industrikammarens för Örebro och Västmanlands län underdåniga framställning angående upprättande av ett högre handelsinstitut i Örebro.

4:o) Styrelsens för Hälsingborgs handelsgymnasium underdåniga framställning angående statsunderstöd för år 1915 till nämnda läroanstalt.

Beträffande planläggningen i övrigt av kommitterades arbete få kommitterade framhålla följande.

Såsom av ärendets föregående behandling framgår, har frågan om den lägre handelsundervisningens anknytning och förhållande i övrigt till folkskolan visat sig utgöra ett av de viktigaste och tillika mest svårlösta spörsmålen i handelsundervisningsfrågan. Härtill kommer, att nämnda spörsmål nära sammanhänger med frågan om våra folkskolors blivande gestaltning, och att kommitterade under hand inhämtat, att det förslag till ny undervisningsplan för folkskolorna, som folkundervisningskommittén för närvarande är sysselsatt med att utarbeta, icke är att förvänta förrän i början av år 1914. Då på grund härav utredning av frågan om den lägre handelsundervisningen icke kan medhinnas så tidigt, att densamma skulle kunna av 1914 års Riksdag behandlas, ha kommitterade funnit ändamålsenligt att huvudsakligen ägna sig åt frågan om de ifrågasatta två nya handelsgymnasiernas förläggning, vilken synes böra förekomma till avgörande redan vid nämnda Riksdag. Under sådana förhållanden har det ansetts lämpligt att överlämna utredningen häröver såsom en särskild första del av betänkandet.

Av samma skäl ha kommitterade funnit lämpligt att icke nu ingå på frågan om eventuell förbindelse mellan vissa handelsgymnasier å ena sidan samt lägre handelsskolor å den andra.

Så snart kommitterade emellertid blivit i tillfälle att taga kännedom om sagda förslag till undervisningsplan för folkskolorna, skola kommitterade övergå till närmare behandling av frågan om den lägre handelsundervisningens ordnande.

Slutligen få kommitterade redogöra för de förberedande åtgärder, som vidtagits för utredning av frågan om förläggningsorter för de två nya handelsgymnasierna.

Då det gällt att undersöka, vilka orter i främsta rummet böra komma i åtanke vid upprättandet av nämnda läroanstalter, ha kommitterade ansett angeläget att bereda de samhällen, där man vore eller kunde bliva betänkt på att grunda dylika skolor, tillfälle till öppen tävlan.

På grund härav ha kommitterade i Post- och Inrikes tidningar samt i vissa allmänna tidningar låtit införa ett tillkännagivande, vari vederbörande å de orter, där upprättande av statsunderstött handelsgymnasium vore påtänkt, anmodats att härom till kommitterade inkomma med ett förberedande meddelande.

Sådana meddelanden ha inkommit från styrelsen för Hälsingborgs handelsgymnasium, drätselkammaren i Kalmar, stadsfullmäktige i Linköping, stadsfullmäktiges beredningsutskott i Norrköping och föreningen till grundande och understödjande av Örebros högre handelsinstitut eller handelsgymnasium, varjämte styrelsen för Gävle borgarskola och högre handelsinstitut låtit meddela, att styrelsen tänkt sig, att handelsinstitutet därstädes framdeles skulle kunna komma i åtanke till statsunderstöd.

För att därefter så omsorgsfullt som möjligt söka utröna de fem förstnämnda städernas förutsättningar såsom förläggningsorter för de nya handelsgymnasierna, ha kommitterade därifrån begärt svar på åtskilliga frågor, som finnas återgivna i bil. A till detta betänkande. Sådana svar ha ingått från Hälsingborg, Kalmar, Norrköping och Örebro, varemot från Linköping meddelats, att vederbörande därstädes för närvarande icke komma att vidtaga några ytterligare åtgärder för upprättande av ett statsunderstött handelsgymnasium i nämnda stad. På grund av den betydelse, som vid frågans bedömande bör fästas vid dessa svar, har det ansetts lämpligt att låta dem i sin helhet inflyta i en särskild bilaga (bil. B).

Stockholm den 22 december 1913.

Axel Vennersten.

A. Nordfelt.

P. E. M. Fischier.

Innan kommitterade övergå till sin egentliga uppgift, nämligen att verkställa utredning angående de orter, som i främsta rummet böra tjäna som förläggningsorter för två nya handelsgymnasier, torde vara lämpligt att något redogöra för handelsundervisningsfrågans behandling vid 1913 års Riksdag.

På grund av den utredning, som förebragts av 1908—1910 års handelsundervisningskommitté i dess betänkande av den 20 december 1910 och med stöd särskilt av kommerskollegiets däröver avgivna utlåtande, föreslog Kungl. Maj:t i därom till Riksdagen avgiven proposition, införd i Bilaga till 1913 års statsverksproposition, sjunde huvudtiteln, punkt 27:

Handelsundervisningsfrågan vid 1913 års Riksdag.

att, med gillande i huvudsak av de i propositionen anförda grunder för handelsundervisningens ordnande,

dels från och med år 1914 å riksstatens sjunde huvudtitel under rubrik *handelsundervisningsanstalter* uppföra:

till <i>handelsgymnasier</i> ett förslagsanslag högst	kronor 110,000: —
till <i>handelsskolor</i> ett förslagsanslag högst	» 40,000: —
till <i>handelsaftonskolor</i> ett förslagsanslag högst	» 50,000: —
samt till <i>handelsundervisningsinspektionen</i> ett förslagsanslag högst	» 3,000: —;

dels besluta, att nämnda anslag skulle utgå för kalenderår

till handelsgymnasium med högst	» 40,000: —
till handelsskola med högst	» 10,000: —
samt till handelsaftonskola med högst	» 5,000: —,

med skyldighet för kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjöte statsunderstöd, att själv eller genom enskilda donatorer årligen lämna ett bidrag, motsvarande minst en fjärdedel av statsunderstödet, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma; skolandet dock till handelsgymnasium, utöver sagda belopp å kronor 40,000, kunna utgå ett årligt bidrag av staten å kronor 500 för varje fast anställd lärare enligt av Kungl. Maj:t meddelade närmare bestämmelser.

Dessutom föreslogs, i punkt 28, bland annat:

att på extra stat för år 1914 bevilja ett anslag å kronor 3,000 till understöd åt Hälsingborgs handelsgymnasium, med skyldighet för kommunen att själv eller genom enskilda donatorer till läroanstalten lämna understöd till minst samma belopp, som hittills utgått från kommunen, samt på de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Riksdagen ansåg emellertid, såsom framgår av dess skrivelse n:r 7 angående regleringen av utgifterna under sjunde huvudtiteln, att försiktigast vore att i denna fråga gå fram stegvis och att man närmast borde begränsa sig till vidtagande av verksamma åtgärder för att befrämja utvecklingen av det slag av undervisningsanstalter, som då åtnjöte statsunderstöd. På grund härav avtog Riksdagen tills vidare den kungl. propositionen i vad den angick handelsskolor och handelsaftonskolor, under uttalande av att frågan om den lägre handelsundervisningen borde komma under ny omprövning, men biföll propositionen i fråga om handelsgymnasierna, ehuru med följande ändringar:

1) förslaget om bidrag från statsverket med 500 kronor till varje fast anställd lärares avlöning avstogs;

2) det från kommunen eller enskilda utgående bidraget skulle uppgå till ett belopp, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet;

3) förslaget om 15,000 kronors anslag till ett väntat nytt handelsgymnasium avstogs tills vidare.

I sistnämnda fråga framhöll Riksdagen, att Riksdagen fann sig böra avslå förslaget under förväntan, att Kungl. Maj:t skulle sätta Riksdagen i tillfälle att i sammanhang med prövningen av förslag om anslag till ett eller eventuellt två nya handelsgymnasier även få uttala sig rörande dessa gymnasiers förläggningsorter. Därjämte ansåg Riksdagen, att såsom villkor för statsunderstödet åtnjutande borde särskilt stadgas, att antalet lärjungar i varje avdelning icke finge understiga 15.

Såsom en följd därav, att de statsunderstödda handelsundervisningsanstalterna skulle bli färre, än vad Kungl. Maj:t föreslagit, begränsades det för inspektionen avsedda anslaget till 1,500 kronor.

I fråga om handelsgymnasiet i Hälsingborg hemställdes av enskilda motionärer, i huvudsaklig överensstämmelse med kommerskollegiets förslag i dess ovan omförmälda utlåtande, att med 10,000 kronor på extra stat för år 1914 understödja nämnda läroanstalt, men blevo dessa motioner av statsutskottet, i dess utlåtande n:r 47, under hänvisning till den kungl. propositionen avstyrkta och av Riksdagen avslagna.

Riksdagens beslut i handelsundervisningsfrågan, i vad det avsåg tiden efter 1913 års utgång, fick följande lydelse:

»På grund av vad Riksdagen sålunda anfört, har Riksdagen under antagande i huvudsak av ovan angivna grunder för handelsundervisningens ordnande

dels från och med år 1914 å riksstatens sjunde huvudtitel under rubrik *handelsundervisningsanstalter* uppfört till *handelsgymnasier* ett förslagsanslag å högst

85,000 kronor och till *handelsundervisningsinspektionen* ett förslagsanslag å högst 1,500 kronor

dels ock beslutat, att av förstnämnda anslag skola för kalenderår till Göteborgs handelsgymnasium utgå högst 40,000 kronor, till Stockholms handelsgymnasium högst 30,000 kronor och till Malmö handelsgymnasium högst 15,000 kronor med skyldighet för kommun, där handelsundervisningsanstalt åtnjuter statsunderstöd, att själv eller genom enskilda donatorer tillhandahålla erforderliga lokaler för undervisningen samt årligen lämna ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet, samt på de villkor i övrigt, som Eders Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.»

Därjämte beslöt Riksdagen att »på *extra stat* för år 1914 bevilja ett anslag å 3,000 kronor till *understöd åt Hälsingborgs handelsgymnasium*, med skyldighet för kommunen att själv eller genom enskilda donatorer till läroanstalten lämna understöd till minst samma belopp, som hittills utgått från kommunen, samt på de villkor i övrigt, som Eders Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.»

De grunder, som sålunda blivit i huvudsak av Riksdagen antagna, ha i det förslag till närmare bestämmelser angående handelsgymnasierna, som sedermera avgivits av kommerskollegium, fått nedanstående formulering.

Närmare bestämmelser ang. grunderna för statsunderstödet.

Kollegium hemställer, att Kungl. Maj:t måtte förordna:

1) att handelsgymnasium skall omfatta en tvåårig normalkurs, byggd på i huvudsak genomgången sexårig kurs vid allmänt läroverk eller motsvarande kunskapsmått, och vid statsunderstödet beviljande äga minst 15 lärjungar i vardera av de två årsklasserna;

2) att undervisningen skall fortgå under minst 36 läsveckor om året, påsk- och pingstlov samt tillfälliga lovdagar däri inräknade;

3) att handelsgymnasium skall till sitt förfogande hava tjänliga undervisningslokaler och erforderlig undervisningsmateriel;

4) att handelsgymnasierna skola vara skyldiga att senast från och med höstterminen 1914 anställa: handelsgymnasiet i Stockholm minst 2, handelsgymnasiet i Göteborg minst 4 och handelsgymnasiet i Malmö minst 1 ordinarie lärare, vilka skola tillsättas av läroanstalternas styrelser;

5) att de ordinarie lärarna skola avlönas med minst samma belopp, som för adjunkter vid rikets allmänna läroverk äro stadgade — nämligen i fem lönegrader å 1) 3,000 kr., 2) 3,500 kr., 3) 4,000 kr., 4) 4,500 kr., 5) 5,000 kr. — eller kunna varda stadgade, samt att rektor skall förutom löneförmåner som lärare åtnjuta ett särskilt arvode å minst 2,000 kronor;

6) att i avseende på ordinarie lärares uppflyttning i högre lönegrad skall iakttagas:

att lärare må för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig tjänstgöring såsom ordinarie lärare vid statsunderstött handelsgymnasium eller vid under stats-

inspektion stående handelsundervisningsanstalt — i senare fallet försåvitt den varit förlagd till klasser, jämförliga med handelsgymnasiernas — ävensom vid allmänt läroverk eller läroanstalt, som i fråga om lönetur för läroverkslärare blivit likställd med allmänt läroverk; skolande tjänstgöring före läsåret 1914—1915 vid under statsinspektion stående handelsundervisningsanstalt jämväl tillgodoräknas, oavsett om anställningen betraktats såsom ordinarie eller icke;

— — — — —¹
 att ansökningar om uppflyttning i högre lönegrad prövas av kommerskollegium;

7) att statsunderstöd må kunna utgå för kalenderår med högst 40,000 kronor till handelsgymnasiet i Göteborg, med högst 30,000 kr. till handelsgymnasiet i Stockholm och med högst 15,000 kr. till handelsgymnasiet i Malmö;

8) att kommun, där gymnasium åtnjuter statsunderstöd, skall själv eller genom enskilda donatorer tillhandahålla för undervisningen erforderliga lokaler samt till läroanstaltens uppehållande årligen lämna ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet;

9) att terminsavgifterna i den tvååriga normalkursen skola uppgå till högst 150 kronor för år, samt att läroanstalten skall vara skyldig att åt lärjungar i nämnda kurs bevilja befrielse eller nedsättning i de vid läroanstalten utgående terminsavgifter till så stor utsträckning, att den minskning i avgifter, som härigenom uppkommer, utgör minst 15 procent av det belopp, vartill terminsavgifterna skolat uppgå, därest samtliga lärjungar i den tvååriga kursen erlagt fulla avgifter; samt

10) att handelsgymnasium skall stå under inseende av kommerskollegium och vara underkastat den kontroll och de bestämmelser i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna för gott att föreskriva.

Vidare föreslår kommerskollegium, att Kungl. Maj:t beträffande statsunderstöd till ifrågavarande handelsgymnasier behagade föreskriva;

att understöden skola tilldelas läroanstalterna för perioder av tre år, därest icke i särskilda fall omständigheterna giva anledning till bestämmande av kortare tid;

att vederbörande styrelse, som önskar att för tidsperioden 1914—1916 eller viss del därav erhålla understöd från ifrågavarande anslag, äger att före den 15 februari 1914 till kommerskollegium inkomma med till Kungl. Maj:t ställd underdånig ansökning därom jämte uppgift å det belopp, som sökes; börande för senare period, därest icke annorlunda föreskrives, ansökningen ingivas under första året av den ifrågavarande perioden före den 1 februari.

I ansökningen böra meddelas upplysningar i fråga om:

a) läroanstaltens ägare och styrelse;

¹ Det uteslutna innehåller en del detaljbestämmelser om uppflyttningen i högre lönegrad.

b) läroanstaltens organisation samt lärjungarnas uppdelning på klasser och parallellavdelningar;

c) huruvida och i så fall i vilken utsträckning två eller flera avdelningar undervisas tillsammans;

d) lärjungeantalet i de särskilda avdelningarna under var och en av de senaste tre höstterminerna;

e) undervisningsämnena för varje klass ävensom antalet timmar i veckan för varje ämne, hörande tillika upplysas, huruvida alla ämnena äro obligatoriska eller om ett eller flera ämnena äro valfria;

f) fordringarna för inträde i läroanstaltens tvååriga normalkurs och övriga kurser, därest sådana finnas, ävensom de särskilda klassernas lärokurser i varje ämne;

g) antalet läsveckor under senast förflutna läsår med redogörelse för de längre eller kortare lov, som därunder givits lärjungarna;

h) arbetsordning för senaste hösttermin;

i) den läroanstalten tillhöriga undervisningsmaterielen i kortfattad redogörelse;

j) vid läroanstalten under senaste hösttermin tjänstgörande rektor och lärare med uppgift angående omfattningen av deras tjänstgöring samt angående den utbildning de erhållit för sitt kall;

k) belopp av den till rektor och en var av lärarna under senast förflutna läsår utbetalade avlöning;

l) de åtgärder, som må vara vidtagna för de ordinarie lärarnas pensionering;

m) beloppet av lärjungarnas avgifter under senast förflutna läsår, varvid upplysning särskilt meddelas angående befrielser från eller nedsättningar i nämnda avgifter ävensom angående beslutade eller påtänkta ändringar i fråga om terminsavgifterna; samt

n) inkomster och utgifter för senast förflutna räkenskapsår ävensom tillgångar och skulder vid nämnda års slut.

Därjämte borde föreskrivas, att ansökning skulle åtföljas av handlingar, som visade, att kommun eller enskilda donatorer under den tid, för vilken statsunderstöd söktes, åtagit sig de i punkt 8 omförmälda förpliktelser.

Slutligen hemställer kommerskollegium, att Kungl. Maj:t i sammanhang med prövning av ansökningarna behagade besluta angående sättet för utbetalningen av statsunderstöden och om den kontroll över läroanstalternas verksamhet samt om de övriga villkor för understöds utbetalning och åtnjutande, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligen föreskriva.

*Kommitte-
rades all-
männa
ståndpunkt.*

Av hittills gjorda utredningar i handelsundervisningsfrågan har med all önskvärd tydlighet framgått, att de högre handelsskolorna i vårt land äro få och, i det hela sett, av jämförelsevis ringa omfattning. Särskilt äro senaste handelsundervisningskommittés utredningar (betänkandet sid. 132—133 och 260—323) i detta avseende belysande. Här må vara tillräckligt att framhålla, att ännu under höstterminen 1913 sammanlagda antalet lärjungar vid de fyra statsunderstödda handelsgymnasierna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg inskränkte sig till 442 eller ungefär det antal, som i genomsnitt förekommer vid vart och ett av våra medelstora högre allmänna läroverk, samt att, såsom framgår av bilaga D till detta betänkande, vårt största handelsgymnasium, i Göteborg, hittills icke kunnat mottaga fullt 200 lärjungar om året.

Visserligen ha genom statsmakternas åtgärder vid 1913 års riksdag de förut allt för höga terminsavgifterna vid handelsgymnasierna, vilka vid vissa skolor uppgingo till 300 kronor om året eller därutöver, kunnat sänkas till 150 kronor för år, varigenom det svåraste hindret för det högre handelsundervisningsväsendets utveckling torde kunna anses undanröjt. Men andra, mera djupliggande och därför mera svåråtkomliga hinder återstå att undanröja, och bland dessa bör särskilt framhållas föräldrarnas som det synes nedärfda obenägenhet att sätta sina barn i handelsskolor och däremot svarande benägenhet att med all makt söka att så länge som möjligt och helst ända upp till studentexamen hålla dem kvar vid de allmänna läroverken.

Denna i vårt folklynne grundade benägenhet att uppskjuta de ungas utträde i livet i sammanhang med mer eller mindre bestämda förhoppningar om deras slutliga inträdande på ämbets- och tjänstemannabanan äro enligt kommitterades mening den förnämsta orsaken till handelsundervisningens jämförelsevis sena och ringa utveckling i Sverige, liksom den även i andra viktiga avseenden är att betrakta som en verklig olycka för vårt land.

Kort sagt, är situationen i fråga om de högre handelsläroanstalterna sådan, att det gäller icke blott att tillhandahålla skolor åt kunskapssökande — såsom förhållandet brukar vara inom andra områden — utan även, och kanske framför allt, att söka förmå lärjungar att anlita skolorna.

Kommitterade ha ansett sig böra betona dessa förhållanden för att kunna klargöra, att den uppgiften att *på förhand* angiva, till vilka orter de nya handelsgymnasierna böra förläggas, för att bland annat uppfylla villkoret om ett tillräckligt lärjungeantal, är synnerligen vanskelig, och att resultatet även av den noggrannaste undersökning alltid måste bli osäkert. Också yttrar kommerskollegiikommittén i sitt betänkande II, avgivet den 5 juli 1913 (sid. 110), i denna fråga följande: »Så- lunda torde redan själva bedömandet och avgörandet av den lämpligaste förläggningen av de statsunderstödda anstalterna enligt olika typer bli en fråga av ej sällan ganska ömtålig beskaffenhet.»

Givetvis bör, under sådana förhållanden, nämnda undersökning först och sist gå ut på den frågan, vilka orter som ha de största förutsättningarna för att dit förlagda handelsgymnasier må kunna påräkna ett lärjungeantal av minst 15 i vardera av de två årsklasserna, varefter övriga förutsättningar, huru viktiga de i ock för sig än må vara, böra komma i andra rummet.

Därvid bör den erfarenhet, man kan hämta av hittillsvarande förläggningsorter för sådana läroanstalter, tjäna till utgångspunkt och användas som lämplig vägledning även vid den fortsatta undersökningen.

*Hittills
vunnen er-
farenhet om
högre han-
delsskolor.*

Nämnda erfarenhet ger, såsom på förhand var att vänta, vid handen, att i så stora och i övrigt betydande städer som Stockholm och Göteborg givetvis måste framträda behov av och intresse för högre köpmannautbildning. Förhållandena i dessa två städer äro emellertid i övrigt icke belysande i fråga om ansenligt mindre orter och kunna därför tills vidare lämnas ur räkningen.

Beträffande åter övriga städer synes det vara åtskilliga och icke lätt åtkomliga faktorer, som inverka på förevarande fråga.

Hvad särskilt Malmö angår, är det påfallande, att i denna stad, trots dess jämförelsevis stora invånareantal, som vid slutet av år 1912 uppgick till 92,338, dess omfattande affärsverksamhet och dess starka framåtgående, icke förr än år 1904 upprättats en högre handelsskola, och att denna icke förr än efter två år, efter det den fullständigt kommit i verksamhet, lyckats förvärva det av Riksdagen nu önskade lärjungeantalet (se bil. D).

I jämförelse härmed är det anmärkningsvärt, att i Hälsingborg, oaktat invånareantalet icke är hälften så stort — 33,863 — kunnat samtidigt upprättas en likadan läroanstalt, som trots närheten till Malmö haft ungefär enahanda utveckling som läroanstalten därstädes. Härvid bör erinras därom, att undervisningen och skötselns i övrigt av dessa skolor, enligt inspektörens för de statsunderstödda handelsgymnasierna meddelande, å båda orterna kunnat anses såsom fullgoda.

Ännu lärorikare är måhända att taga i betraktande de mera betydande samhällen och områden, där hittills en högre handelsundervisning icke förekommit i nämnvärd omfattning, för så vitt man med nämnda undervisning avser en på 5 à 6 års föregående utbildning vid allmänt läroverk grundad och en tid av 2 år omfattande lärokurs.

Dit höra i främsta rummet Norrköping med 46,674 invånare och hela övre Norrland.

Vad sistnämnda område beträffar, anse kommitterade möjligt, att den norrländska handelns egenart hittills gjort behovet av handelsgymnasier eller motsvarande undervisningsanstalter mindre kännbart. Norrlands handel utgöres, som bekant, i mycket hög grad av råvaruexport, och de firmor, som förmedla den övervägande delen därav och som delvis utöva ledningen av affärerna från platser utanför Norrland, torde för de viktigare befattningarna närmast ha behov av handels-

högskolebildade eller med likvärdig utbildning utrustade personer. Däremot framkallar en export av detta slag icke i särskild grad behov av en talrik, i handelsgymnasier mera allmänt utbildad köpmansklass.

Å andra sidan frambringa Norrland ännu icke i närmelsevis samma omfattning som de mellersta och södra delarna av landet högt förädlade produkter. Vid dessas avsättning har man att räkna med konkurrens från världens främsta industri- och handelsnationer, och handeln med desamma kräver därför större ansträngningar och mångsidigare utbildning hos köpmanskåren i allmänhet.

Att emellertid även Norrlands kommersiella utveckling i mån av förädlingsindustriens tillväxt kommer att kräva inrättande av högre handelsundervisningsanstalter, får icke förbises.

Kommitterade finna i varje fall dessa omständigheter värda beaktande, även om de icke utgöra enda orsaken till att ingen norrländsk stad anmält sig vilja ifrågakomma som förläggningsort för något av de nu ifrågasatta nya handelsgymnasierna.

Angående särskilt Gäfle, vars invånareantal uppgår till 35,838, är att märka, att staden sedan 1890 äger en s. k. borgarskola, som grundats och i huvudsak underhålles med avkastningen av enskilda donationer. Genom kungl. resolution den 13 aug. 1909 blev denna läroanstalt uppdelad i två avdelningar, nämligen dels en fyraårig borgarskola, som leder till realskolexamen, dels ett tvåårigt högre handelsinstitut av samma typ som de statsunderstödda handelsgymnasierna.

Först med höstterminen 1912 trädde det högre handelsinstitutet i verksamhet. Lärjungeantalet i den då upprättade första årskursen uppgick emellertid endast till 9 och utgjorde under höstterminen 1913 i första årskursen 4 och i den andra 5.

Av vikt för frågans bedömande synes även vara att tillse, i huru hög grad de nu befintliga handelsgymnasierna anlitas av lärjungar från andra orter än dem, i vilka skolorna äro belägna. Av de tabeller, som i detta syfte meddelats i bil. E, framgår emellertid, att vart och ett av de nu befintliga handelsgymnasierna huvudsakligen rekryteras dels, och i allmänhet till övervägande del, från den stad, dit detsamma är förlagt, dels från länet och angränsande län. Dessutom anlitas handelsgymnasierna i Göteborg och Stockholm av ett antal lärjungar från mellersta Sverige, varjämte ett fåtal lärjungar från Norrland söka sin utbildning i Stockholm.

Detta förhållande anse kommitterade kunna delvis förklaras därigenom, att inackorderingskostnaden tillsammans med de höga terminsavgifterna och resekostnaderna m. m. utgjort alltför dryga utgifter för på längre håll bosatta föräldrar.

Skulle någon annan slutsats av betydelse kunna dragas av tabellerna, så vore det, att mellersta Sverige är i behov av ökad möjlighet till högre handelsutbildning.

En annan omständighet att taga i betraktande är enligt kommitterades mening följande. Vid genomförande av nu gällande organisation för de allmänna läroverken ombildades det lägre skolstadiet till en sexårig kurs med en avgångs-

examen, kallad realskolexamen och närmast avsedd för de praktiska yrkenas behov. Det var helt naturligt, att åtskilliga av dem, som avlagt realskolexamen, skulle ägna sig åt handelsundervisning, och det visade sig också ganska snart, att lärjungarna i handelsgymnasiernas första årskurs, såsom ock av bil. F framgår, oaktat fordringarna för inträde endast voro bestämda till femte klassens kurs, till övervägande del kommo att bestå av realskolexaminerade.

Kommitterade anse därför, att en ganska god ledning för bedömande af frågan om handelsgymnasiernas förläggning är att söka i den omständigheten, huruvida ifrågavarande orter ha att uppvisa ett större eller mindre antal blivande realskolexaminander, och ha på grund därav upprättat en tabell över antalet lärjungar i sjätte realskoleklassen vid de högre läroverken under femårsperioden höstterminen 1909—h.t. 1913 (bil. G). Av denna framgår bland annat, att lärjungeantalet i sjätte klassen vid högre allmänna läroverket i Hälsingborg uppvisar den i medeltal högsta siffran av alla, under det att klassen vid högre allmänna läroverket i Malmö blivit betydligt mindre anlitad, vilket styrker kommitterade i deras uppfattning av ett ganska nära sammanhang mellan lärjungeantalet i nämnda klass och i de högre handelsskolorna.

Detta sammanhang bekräftas av uppgifterna i Sveriges officiella statistik (Undervisningsväsendet, för läsåret 1909—1910) i så måtto, att bland dem, som avlagt realskolexamen, ett betydligt större antal övergår till handelsskolor och handel än till någon annan bana.

Däremot anse kommitterade den rent geografiska synpunkten — enligt vilken handelsgymnasierna borde ungefär jämnt fördelas över landet — icke spela den roll, som man i allmänhet synes böjd att antaga. I detta avseende har inspektören för de statsunderstödda handelsgymnasierna gjort följande uttalande (se 1913 års kungl. proposition i handelsundervisningsfrågan, sid. 154), i vilket även de övriga kommitterade anse sig kunna i huvudsak instämma:

Den rent geografiska synpunkten.

»Behovet av undervisningsanstalter av det ena eller andra slaget på en ort kunde, såsom ock erfarenheten gäve vid handen, icke bedömas enbart eller ens företrädesvis efter ortens geografiska läge, utan vore jämväl beroende av åtskilliga andra omständigheter, som framkallade eller ökade betingelserna för skolors upprättande. Såsom exempel på sådana omständigheter kunde, bland annat, nämnas folktätheten och den ekonomiska välmågan på de olika orterna och trakterna där omkring.

Vad särskilt handelsundervisningsanstalter beträffade, stode givetvis behovet därav i närmaste samband med den allmänna affärsverksamhetens koncentrerande på den ena eller andra orten. Det vore denna faktor och icke ortens geografiska läge, som borde bliva den bestämmande. Om, med andra ord, handelsmöjligheterna på en ort, trots dess närhet till ett annat handelscentrum, vore starka nog att framkalla en betydande affärsverksamhet, så berättigade de också till upprättande av en handelsundervisningsanstalt.»

Skulle detta omdöme icke vara riktigt, vore det nämligen oförklarligt, huru två handelsgymnasier kunnat uppstå och med avsevärda ekonomiska uppoffringar upprätthållas i nära varandra belägna orter i Skåne, under det att för vidsträckt område i vårt land antingen ännu icke framträtt eller först nu visat sig behov av högre handelsundervisning.

För att anföra ett belysande exempel så är det visserligen sant, att det per järnväg är mer än dubbelt så långt mellan Stockholm och Gäfle som mellan Malmö och Häl-singborg, men denna omständighet förlorar nästan all betydelse för nu föreliggande frågors bedömande, när man betänker, att folktätheten på den senare sträckan är mer än dubbelt så stor som på den förra.

I sammanhang härmed står det förhållandet, att, med undantag av Stockholms stad samt Göteborgs och Bohus län, intet län har att uppvisa ens en tillnärmelsevis så hög summa för uppskattad inkomst av handelsrörelse som Malmöhus län. I detta avseende angiva nämligen siffrorna — för att taga några exempel från orter, som beröras av handelsundervisningsfrågan — i avrundade belopp för Stockholms stad över 23 millioner, Göteborgs och Bohus län över 12 millioner, Malmöhus län nära 12 millioner, Östergötlands län nära $4\frac{1}{2}$ millioner, Gäfleborgs län nära $3\frac{1}{2}$ millioner, Älfsborgs län nära 3 millioner, Kalmar län nära $2\frac{1}{2}$ millioner, Örebro län nära $2\frac{1}{2}$ millioner, Jönköpings län omkring 2 millioner o. s. v. (Sveriges officiella statistik, Handel, för år 1911).

En särskild anledning till den höga siffran för Malmöhus län torde ligga däruti, att detsamma inom sitt område äger ett par av våra viktigaste exporthamnar.

Mot ovannämnda geografiska synpunkt kan i varje fall med fog invändas, att när våra handelscentra icke fördela sig ungefär jämnt över landet, så är det ej heller att begära, att handelsskolorna skola göra det.

*De privata
lägre han-
delssko-
lorna.*

Kommitterade anse icke heller förekomsten av privata lägre handelsskolor på de olika orterna spela någon avsevärd roll, vare sig i den ena eller andra riktningen, för bedömande av nu föreliggande fråga. Såsom av handelsundervisningskommitténs betänkande (sid. 51—127) framgår, uppgå de icke statsunderstödda handelsskolorna till ett 60-tal, spridda över hela landet och ofta förlagda till mycket små samhällen. Med undantag av Gäfle handelsinstitut och en nyupprättad kurs vid bröderna Påhlmans handelsinstitut i Stockholm är ingen av dem att jämföra med den tvååriga organisationen vid de statsunderstödda handelsgymnasierna, utan avse dessa skolor i regeln en mindre omfattande utbildning.

Den talrika förekomsten av nämnda skolor, på vilkas förhållanden kommitterade icke anse nödigt att i denna del av sitt betänkande närmare ingå, bevisar dock, att trots allt ett ganska starkt behov av handelsundervisning gjort sig gällande i landet och oaktat bristen på understöd tvingat sig fram, om ock under anspråkslösa och ibland mycket otillfredsställande former. Att förvägra en ort statsunderstöd till ett handelsgymnasium därför, att privata lägre handelsskolor i större eller mindre

utsträckning där förekomma, eller överhuvud taget anse sagda omständighet som ett skäl emot beviljande av sådant understöd, finna kommitterade emellertid obefogat. Snarare torde denna omständighet, om hänsyn skall till densamma tagas, visa, att förutsättningar för meddelande av en högre handelsundervisning äro förhanden.

En allmän slutsats, som kan dragas av ovanstående, torde vara, att vårt handelsundervisningsväsen i åtskilliga anmärkningsvärda fall icke utvecklats i överensstämmelse med de yttre förutsättningar, som på de olika orterna förelegat.

*Allmänna
slutsatser.*

Kommitterade anse detta förhållande till stor del bero på det större eller mindre *intresse* för högre handelsundervisning, som å orterna gjort sig gällande, och finna ett sådant intresse, näst efter det verkliga behovet av dylik undervisning, vara den förnämsta drivfjädern för de högre skolornas uppkomst och utveckling.

Emellertid är det icke nog med att behov av och intresse för högre handelsundervisning leda till upprättande av handelsgymnasier. Därefter gäller att tillse, huruvida ifrågavarande orter äro villiga och äga förmåga att ekonomiskt och pedagogiskt understödja läroanstalten och hålla den uppe å vederbörlig nivå. Härför erfordras bland annat, att lokalerna och undervisningsmaterielen äro ändamålsenliga, att lärarpersonalens avlöning är tillräcklig för att till läroanstalten draga dugande krafter, samt att lärarna, som anställas, äga kompetens för högre handelsundervisning.

Slutligen må som en synnerligen viktig faktor, ehuru väl den kan anses innesluten i ovannämnda intresse å orten för handelsundervisning, särskilt framhållas den omständigheten, att ett betydelsefullt villkor för en högre handelsskolas framgång i längden är, att köpmännen själva visa den sitt förtroende genom att med därifrån avgångna lärjungar besätta ledigblivna platser i sina affärer.

På grund av vad sålunda blivit framhållet anse kommitterade följande synpunkter i huvudsak böra tagas i betraktande vid bedömande av frågan om en stads lämplighet såsom förläggningssort för ett handelsgymnasium:

*Grunder för
förlägg-
ningsfrå-
gans be-
dömande.*

1) folkmängden i staden och trakten däromkring;
2) stadens egenskap att vara säte och medelpunkt för en livlig affärsverksamhet;
3) intresset å orten för högre handelsundervisning;
4) ekonomiska förutsättningar i fråga om lokaler, undervisningsmateriel och lärarepersonalens avlöning m. m.;

5) pedagogiska förutsättningar i fråga om lärarepersonalens kompetens och läroanstaltens skötsel i övrigt;

6) utsikterna för läroanstalten att på grund av ovanstående förvärva ett tillräckligt lärjungeantal.

Innan kommitterade övergå till att granska ifrågavarande städers lämplighet som förläggningssorter för nya handelsgymnasier ur ovan anförda grundläggande synpunkter, anse emellertid kommitterade sig böra klargöra sin allmänna ställning till frågan om Hälsingborgs handelsgymnasium.

*Förlägg-
ningsorter.*

*Hälsing-
borgs sär-
ställning.*

Kommitterade finna det icke vara tvivel underkastat, att Hälsingborg med hänsyn till dess folkmängd, livliga affärsverksamhet och yttre förutsättningar i övrigt samt framför allt på grund av det faktum, att staden redan äger ett sedan flera år i full verksamhet statt handelsgymnasium med tillräckligt lärjungeantal borde, om frågan ses från nämnda synpunkter, i främsta rummet komma i fråga som förläggningssort för ett av de nya handelsgymnasierna. Även om inrättandet av ett handelsgymnasium i nämnda stad på grund av närheten till det redan befintliga handelsgymnasiet i Malmö skulle förefalla olämpligt för dem, som fästa större betydelse vid ovannämnda rent geografiska synpunkt, anse kommitterade det kunna sättas i fråga, huruvida det likväl icke är bättre att stödja och uppmuntra den handelsundervisning, som redan finnes, än att anslå medel åt skolor annorstädes, angående vilkas blivande lärjungeantal man måste sväva i ganska stor ovisshet.

Då emellertid båda statsmakterna vid senaste Riksdag med sådan bestämdhet till och med visat ifrån sig tanken på att förskaffa Hälsingborgs handelsgymnasium en föreslagen mellanställning med ett statsunderstöd på extra stat å 10,000 kr. och inskränkt detta understöd till förut utgående 3,000 kr., anse kommitterade för närvarande utsiktslöst att framkomma med ett för läroanstalten ännu fördelaktigare förslag. Däremot finna sig kommitterade oförhindrade att här nedan (sid. 14) återupptaga förstnämnda förslag, för vilket ytterligare skäl numera kunna andragas.

Örebro.

I fråga om övriga städer, som kunna ifrågakomma som förläggningssorter, finna kommitterade Örebro vara den i det hela sett mest förtjänta.

Visserligen äger Örebro, vars invånareantal uppgår till 32,075, en avsevärt mindre folkmängd än Norrköping, liksom ock folktätheten i Örebro län är mindre än i Östergötlands län — omfattande 25 invånare per kvadratkilometer i det förra mot 30 i det senare — och huruvida den ena stadens affärsverksamhet är av den art, att den i jämförelsevis större eller mindre omfattning än den andras kräver allsidig högre handelsutbildning, tilltro sig kommitterade icke att avgöra. Sistnämnda förhållande låter sig för övrigt icke med siffror beräkna och bör därför endast i påtagliga fall åberopas. Men det stora intresse, som i Örebro visats för att få till stånd en högre handelsskola, synes kommitterade böra tillmätas en betydelse, som är avgörande för dess företräde framför Norrköping.

I detta avseende få kommitterade erinra om följande. År 1909 ingick handelskammaren i Örebro till stadsfullmäktige därstädes med anhållan om ekonomiskt understöd till upprättande av ett högre handelsläroverk i denna stad. Stadsfullmäktige tillsatte för frågans närmare utredning en kommitté, som våren 1912 häröver avgav sitt betänkande. Sedan detta betänkande, vari behovet och lämpligheten av en högre handelsundervisningsanstalt i Örebro ytterligare betonades, remitterats för yttrande till handelskammaren och därifrån till stadsfullmäktiges beredningsavdelningar, upptogs ärendet till behandling i stadsfullmäktige i början av år 1913. Stadsfullmäktige beslöto då bland annat att, under förutsättning att statsunderstöd

kunde erhållas för upprättande i Örebro av ett högre handelsinstitut, bevilja ett anslag å 5,000 kronor för vart och ett av de tre första läsåren.

Innan emellertid detta beslut i stadsfullmäktige fattades, hade handelskammaren genom en särskild kommitté vidtagit förberedande åtgärder till bildandet av en förening för grundande och understödjande av ett högre handelsinstitut eller handelsgymnasium i Örebro. Denna kommittés arbete resulterade också däruti, att en grundareförening konstituerades, hvars medlemmar tecknade en garantisumma av 18,450 kronor. Därjämte har Örebro enskilda handelsförening beslutat att lämna ett räntefritt lån å 9,000 kronor, med återbetalningsskyldighet efter tio år, för så vitt skolans ekonomi det tillåte, att användas till undervisningslokalernas inredning och anskaffande av undervisningsmateriel m. m. Slutligen har Örebro sparbank som gåva till handelsinstitutet överlämnat ett belopp av 3,000 kronor.

Sedan föreningen, till vilken såväl stadsfullmäktige som handelskammaren uppdragit att vidtaga erforderliga åtgärder för skolans grundande, funnit intresset för densamma så stort, att skolan i avvaktan på eventuellt statsunderstöd borde börja sin verksamhet, ingick föreningen till stadsfullmäktige med framställning om beviljande av anslaget utan villkor av statsanslag. Denna framställning blev av stadsfullmäktige genom beslut i september 1913 enhälligt bifallen.

Härtill kommer, att de av kommitterade formulerade frågor, som tillställts vederbörande i Örebro, blivit besvarade på ett sätt, som synes kommitterade innebära största möjliga garanti för framgången av ett i staden upprättat handelsgymnasium (bil. B¹), samt att Örebro redan av 1908—1910 års kommitté blivit i främsta rummet ifrågasatt som förläggningsort för ett nytt handelsgymnasium.

Även den geografiska synpunkten blir genom upprättande av ett handelsgymnasium i Örebro synnerligen väl tillgodosedd, enär orten intager ett i hög grad fristående läge i förhållande till redan befintliga statsunderstödda handelsgymnasier.

Tilläggas må, att sjätte realskoleklassen, från vilken handelsgymnasiet har att vänta en avsevärd del av sina lärjungar, varit på ett tillfredsställande sätt besökt vid högre allmänna läroverket i Örebro, som för övrigt i fråga om totalantalet lärjungar endast överträffas av vissa läroverk i Stockholm och Göteborg.

Vad därefter Norrköping beträffar, framgår redan av det ovan sagda, att *Norrköping*. denna stad bör näst efter Örebro ifrågakomma till erhållande av ett statsunderstött handelsgymnasium. De avgivna svaren på kommitterades frågeformulär, av vilka bland annat framgår, att staden redan vidtagit en del åtgärder för en utvidgad handelsundervisning, torde böra anses som tillfredsställande (se bil. B²). Vid stadens högre allmänna läroverk är sjätte realskoleklassen besökt av ett jämförelsevis stort antal lärjungar (se bil. F).

Kommitterade ha ock inhämtat, att om, såsom avsikten torde vara, en nu i Norrköping befintlig enskild handelsskola kommer att ombildas till statsunderstött

handelsgymnasium, vederbörande därstädes äro beredda att sörja för att lärare anställas, som äga erforderlig kompetens.

I detta sammanhang anse sig kommitterade böra såsom sin mening framhålla, att det synes uppenbart, att även om Riksdagen utser en stad såsom förläggningssort för ett handelsgymnasium och anvisar medel därtill, staden likväl icke kan komma i åtnjutande av dessa medel, om Kungl. Maj:t efter prövning genom vederbörande myndigheter icke finner det blivande gymnasiet fylla de på en sådan läroanstalt ställda fordringarna. I så fall böra givetvis medlen tills vidare besparas eller åtgärder vidtagas för deras användande till understöd åt handelsundervisningen på annat sätt.

Kalmar. Angående planerna på att upprätta ett handelsgymnasium i Kalmar synas de, att döma av svaren på kommitterades frågeformulär (bil. B⁹), hittills icke hava antagit så fasta former, att de kunnat leda till några särskilda åtgärder. Ifråga om lokaler för en eventuell läroanstalt synes dock staden vara fullt beredd.

I varje fall anse emellertid kommitterade, att Kalmar på grund av svagare förutsättningar i det hela — invånareantalet inskränker sig till 15,796 och folktätheten i länet till 21 invånare per kvadratkilometer — bör få stå tillbaka för Örebro och Norrköping. Detta hindrar givetvis icke, att det intresse för handelsundervisning, som från detta håll givit sig tillkänna, är förtjänt av uppmuntran och med tiden kan leda till upprättande av ett statsunderstött handelsgymnasium eller annan handelsundervisningsanstalt.

Gäfle. Vad till sist Gäfle beträffar, uppehållas dess borgarskola och handelsinstitut i huvudsak medelst enskilda donationer med en kapitaltillgång å omkring en million kronor. Den för läroantaltens direkta utgifter disponibla avkastningen härav uppgick under år 1912 till omkring 40,000 kronor. Dessutom har kommunen för år 1913, sedan utgifterna genom den senaste omorganisationen avsevärt ökats, beviljat ett belopp, som beräknas kunna något överstiga 2,000 kronor. I övrigt hänvisa kommitterade till ovan (sid. 8) lämnade uppgifter.

Då skolan under mer än tjugu år kunnat bedriva sin verksamhet utan understöd av stat eller kommun, finna kommitterade, i likhet med vad meningens inom läroanstaltens styrelse synes vara, icke skäl för närvarande att föreslå någon åtgärd för att med statsmedel understödja dess handelsgymnasium, men anse läroanstalten vid en kommande utvidgning av vårt högre handelsundervisningsväsen väl värd att, därest så befinnes nödigt, komma i åtanke till statsunderstöd.

Hälsingborg. Under åberopande av sina ovan gjorda allmänna uttalanden angående handelsgymnasiet i Hälsingborg (sid. 11—12) återkomma kommitterade till frågan om nämnda läroanstalts ställning.

Till kommitterade har remitterats bland annat, för att tagas i övervägande vid fullgörande av deras uppdrag, en framställning från styrelsen för Hälsingborgs handelsgymnasium angående förhöjt statsunderstöd.

I framställningen framhålles bland annat, att då Hälsingborgs handelsgymnasium i likhet med de övriga läroanstalterna av detta slag måste sänka sina terminsavgifter, kommer härigenom att uppstå en direkt förlust å 2,000 å 3,000 kronor (se närmare bil. H); att läroanstalten enligt intyg av statens inspektör arbetar väl och förtjänstfullt; att densamma under sex läsår å rad, åren 1908—1914, haft en lärjungefrekvens överstigande den, som Riksdagen ansett erforderlig för statsunderstöds utgående; samt att det intresse, som varit stort nog att åstadkomma och vidmakthålla nämnda läroanstalt, borde vara förtjänt av att verksamt stödjas av staten.

I anledning av denna framställning har kommerskollegium i sitt däröver avgivna utlåtande föreslagit, att i avvaktan på resultatet av kommitterades utredning ett statsunderstöd å 6,000 kr. på extra stat borde beredas läroanstalten för år 1915.

Kommitterade få till en början om handelsgymnasiet i Hälsingborg lämna följande upplysningar. Läroanstalten upprättades år 1904 och åtnjuter förutom förmånen av fria lokaler ett årligt understöd å 4,000 kronor från kommunen, varjämte enskilda vid olika tillfällen lämnat bidrag till dess uppehållande. Den står under statsinspektion sedan år 1906 och har i allo betraktats såsom jämnställd med de övriga handelsgymnasierna. Lärjungeantalet har, såsom närmare framgår av bil. D, i medeltal uppgått till 32 eller, räknat från den tid anstalten var färdigbildad, 34. På grund av Riksdagens beslut år 1912 beviljades läroanstalten för första gången statsunderstöd för läsåret 1912—1913 med högst 3,000 kronor. Härav uppbars ett belopp å 2,950 kronor. För höstterminen 1913 erhåller handelsgymnasiet understöd enligt samma grunder, och på grund av 1913 års Riksdags beslut utgår för kalenderåret 1914 ett understöd å 3,000 kronor.

Då ett anslag å 3,000 kronor bestämdes av 1912 års Riksdag, voro handelsgymnasierna oförhindrade att i terminsavgifter upptaga de belopp, som de funno lämpliga, och uppingo dessa vid läroanstalten i Hälsingborg till 250 kronor om året. På grund av beslut av 1913 års Riksdag att vid de övriga läroanstalterna av samma slag såsom villkor för statsunderstödet bestämma terminsavgifterna till högst 150 kronor om året blir emellertid handelsgymnasiet i Hälsingborg nödsakat att, därest det vill behålla sina lärjungar, sänka sina avgifter i motsvarande grad.

Enligt infordrade närmare upplysningar från läroanstalten (bil. H) kan den härigenom åsamkade förlusten uppskattas till i runt tal 2,700 kronor årligen.

Då det icke kan vara rättvist och billigt och icke heller med Riksdagens senaste beslut avsett, att läroanstaltens ställning på detta sätt skulle försämrans, föreställa sig även kommitterade, att åtgärder först och främst böra vidtagas för beredande av skäligen ersättning.

Men redan i det föregående ha framhållits skäl, som tala för att förskaffa Hälsingborgs handelsgymnasium en ställning så vitt möjligt likartad med de övriga statsunderstödda handelsgymnasiernas, under det att invändningarna mot en sådan tanke blivit utförligt bemötta (sid. 9—12).

Nämnda skäl kunna i korthet sammanfattas på följande sätt: handelsgymnasiet i Hälsingborg har framvuxit ur ett på orten förefintligt behov av högre handelsundervisning, vilket behov förklaras av ortens och länets starka förutsättningar i kommersiellt avseende; läroanstalten har uppburits av ett livligt intresse inom samhället, vilket bland annat bevisas av de för densamma gjorda ekonomiska uppoffringar från kommunens och enskildas sida; undervisningen har hållits uppe på en nivå, jämnställd med våra bästa läroanstalters av detta slag; läroanstalten har sedan sex år kunnat uppvisa det av Riksdagen fordrade lärjungeantalet, och dess behövlighet kan anses även officiellt erkänd genom det år 1912 beviljade statsunderstödet; dess tillvaro har icke hindrat uppkomsten och fortvaron i samma län av ännu ett handelsgymnasium.

På grund härav och med hänsyn till omsorgen om handelsundervisningsväsendets rationella utveckling i vårt land anse sig kommitterade icke kunna underlåta att föreslå åtgärder, varigenom en av våra få i full verksamhet stadda högre handelsskolor må kunna erhålla en jämväl i ekonomiskt avseende tryggad ställning, och finna därför ett tilläggsbelopp utöver nämnda ersättning böra föreslås för handelsgymnasiet i Hälsingborg.

Såsom framgår av bil. B⁴, jämförd med bil. H och J, den sistnämnda innehållande av kommitterade infordrade närmare uppgifter, kräves, för att läroanstalten skall få sina utgifter i det närmaste betäckta, inalles ett belopp icke understigande det, som av kommerskollegium föreslogs i dess utlåtande den 30 september 1912 över handelsundervisningskommitténs betänkande, eller 10,000 kronor för år.

Kommitterade komma sålunda att föreslå, att för ändamålet må begäras ett anslag å 10,000 kronor, vilken summa i överensstämmelse med sagda kommerskollegii förslag bör uppföras å extra stat, och hålla kommitterade före, att genom det mindre beloppet och dess mera provisoriska beskaffenhet all möjlig hänsyn är tagen till den tvekan, som tilläventyrs ännu kan förefinnas rörande lämpligheten att i högre grad än för närvarande understödja handelsgymnasiet i Hälsingborg.

Angående storleken av de anslag, som böra uppföras för de två nya handelsgymnasierna, ha kommitterade först och främst granskat de beräkningar, som gjorts av vederbörande själva i de av dem uppställda staterna (bil. B¹ och B²). Därvid har det visserligen befunnits, att en och annan post enligt kommitterades mening beräknats för högt eller för lågt. Så t. ex. torde det vara för optimistiskt att redan under de första åren räkna med 40 lärjungar i Örebro, och den summa för bränsle och lyse, 500 kronor om året, som beräknats i Norrköping, lär icke komma att visa sig tillräcklig o. s. v. Men den slutsumma av utgifter, vartill man kommit,

*Stats-
anslagens
storlek.*

stämmer icke desto mindre ganska väl med de beräkningar, som kommitterade med hänsyn till hittills vunna erfarenheter vid de mindre handelsgymnasierna låtit uppgöra (bil. K), och som visa, att de nödvändigaste utgifterna för handelsgymnasier av här ifrågavarande omfattning uppgå till omkring 23,000 kronor i medeltal under vart och ett av de första åren efter läroanstalternas färdigbildande.

Om nu inkomsten av terminsavgifterna kan beräknas till något öfver 3,000 kronor, så återstår en brist å omkring 20,000 kronor, som lämpligen täckes med 15,000 kronors understöd av staten och 5,000 kronors bidrag av kommunen, motsvarande en tredjedel av statsanslaget.

Intet skäl finnes således att i fråga om de nya handelsgymnasierna frångå det av 1913 års Riksdag för handelsgymnasiet i Malmö beviljade anslagsbeloppet eller högst 15,000 kronor för år. Det är att märka, att det verkligen utgående beloppet bestämmes av Kungl. Maj:t först längre fram och efter förnyad prövning på grund av ett flertal infordrade uppgifter (se sid. 4—5), vadan någon eventuell risk för att anslaget skulle tilltagas för rikligt icke föreligger.

Då emellertid av svaren på frågeformuläret framgår, att ingen av de blivande nya läroanstalterna under vårterminen 1915 kommer att ha mer än den första årskursen i verksamhet, bör understödet för första halvåret av 1915 utgå med endast 3,750 kronor för vardera och för båda terminerna under kalenderåret 1915 med 3,750 + 7,500 kronor eller 11,250 för vardera och för båda tillsammans med 22,500 kronor.

För följande år bör anslaget höjas till dess fulla belopp eller inalles 30,000 kr.

Därtill kommer för Hälsingborgs handelsgymnasium under år 1915 ett anslag å extra stat av 10,000 kronor. Enligt kommitterades mening bör med hänsyn till anslagets beskaffenhet och begränsade belopp nämnda läroanstalt icke åläggas enahanda skyldighet som de övriga handelsgymnasierna i fråga om anställande av ordinarie lärare utan i detta avseende behålla samma frihet som hittills.

Vad inspektionen angår kommer givetvis inspektörens arbete att ökas genom tillkomsten av två nya handelsgymnasier, särskilt under de första åren. Men då enligt kommitterades mening den hittills gällande föreskriften, att han minst en gång i terminen skall besöka varje läroanstalt, kan och bör ändras därhän, att besöken icke behöva äga rum fullt så ofta, finna kommitterade för närvarande icke skäl att föreslå någon ändring i det av 1913 års Riksdag bestämda anslaget å högst 1,500 kronor.

Kommitterade, som äro av den meningen, att utvecklandet av vår handelsundervisning är ett av våra mest trängande behov, därest vi på allvar vilja arbeta för höjandet av vårt näringsliv, ha emellertid i det föregående icke velat dölja, att den högre handelsundervisningens största svårighet ligger däruti, att den icke är

*Lärjunge-
antalet
under över-
gångstiden.*

tillräckligt uppskattad och eftersökt av vårt folk och att det icke låter sig göra att i ett slag undanröja de fördomar, som resa sig mot densamma.

Under sådana förhållanden synes det kommitterade välbetänkt att även taga hänsyn till den eventualiteten, att de blivande gymnasierna icke genast vid början av sin verksamhet kunna uppvisa ett lärjungeantal av 15 i varje avdelning. Erfarenheten från våra mindre handelsgymnasier samt från handelsinstitutet i Gäfle gör det till en bjudande nödvändighet att räkna med nämnda möjlighet.

Men då det icke kan vara med klok beräkning förenligt att kväva utvecklingen därför, att den i början visar sig svag, anse kommitterade, att uppfyllandet av meranämnda fordran bör så till vida uppskjutas, att ett något mindre lärjungeantal må kunna göra tillfyllest under den första treårsperioden.

Kommitterade hålla före, att det fordrade minimiantalet i varje årskurs bör kunna under nämnda övergångsperiod sänkas till 10. En viss frihet i detta avseende är så mycket mer önskvärd som det kan inträffa, att en läroanstalt under vårterminen 1915, då endast första årskursen är i verksamhet, har 15 lärjungar i denna men måhända icke får 15 i vardera årskursen under höstterminen eller senare terminer. Härvid må icke förglömmas, att nämnda begränsade lärjungeantal från pedagogisk synpunkt icke innebär någon olägenhet utan tvärtom, i all synnerhet när det gäller fackundervisning, som i flera ämnen kräver, att läraren mera individuellt sysselsätter sig med var och en av lärjungarna. Kommitterade få slutligen i detta avseende hänvisa därtill, att bland villkoren för erhållande av statsunderstöd till högre flickskolor och enskilda mellanskolor är föreskrivet, att skolan i fyra årsklasser skall under de senaste tre åren hava haft i medeltal sammanlagt minst 32 lärjungar (se kungl. kung. den 29 oktober 1909 angående avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt angående understöd åt dessa läroanstalter m. m.).

Skulle emellertid lärjungeantalet vid något handelsgymnasium efter dessa tre övergångsår icke visa sig kunna uppgå till 15 i varje årskurs, finna kommitterade ur ekonomisk synpunkt i sin ordning, att statsunderstöd icke vidare utgår i den omfattning, som nu ifrågasättes.

På grund av vad ovan blivit anfört få kommitterade hemställa:

att ett statsunderstött handelsgymnasium av den tvååriga normaltypen må förläggas till var och en av städerna Örebro och Norrköping;

att statsunderstödet må tillsvidare utgå med ett belopp, beräknat efter 15,000 kronor om året för färdigbildat handelsgymnasium, och kunna åtnjutas från och med kalenderåret 1915;

att var och en av nämnda städer skall ha skyldighet att själv eller genom enskilda donatorer tillhandahålla erforderliga lokaler för undervisningen samt årligen lämna ett kontant bidrag, motsvarande minst en tredjedel av statsunderstödet;

att nämnda två handelsgymnasier skola vara underkastade enahanda grunder i övrigt, som gälla för de statsunderstödda handelsgymnasierna i Göteborg, Stockholm och Malmö, samt de ytterligare villkor, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma;

att handelsgymnasiet i Hälsingborg må för år 1915 erhålla ett statsunderstöd å 10,000 kronor med skyldighet för kommunen att till läroanstalten lämna understöd till minst samma belopp, som hittills utgått från kommunen, samt på de villkor i i övrigt, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma; samt

att på grund härav erforderliga åtgärder må vidtagas

dels för att det under riksstatens sjunde huvudtitel till *handelsgymnasier* uppförda förslagsanslaget må för beredande av statsunderstöd åt handelsgymnasierna i Örebro och Norrköping höjas för år 1915 med 22,500 kronor eller från högst 85,000 kronor till högst 107,500 kronor och för år 1916 med ytterligare 7,500 kronor eller från högst 107,500 kronor till högst 115,000 kronor,

dels för att på extra stat för år 1915 må beviljas ett anslag å 10,000 kronor till understöd åt Hälsingborgs handelsgymnasium.

Bilagor.

*Bil. A.***Kommitterades frågeformulär till de orter, från vilka meddelande ingått om ifrågasatt upprättande av statsunderstött handelsgymnasium.**

1:o) Vem eller vilka komma att upprätta handelsgymnasiet?

2:o) Har behovet av en sådan läroanstalt och intresse för dess upprättande gjort sig gällande å orten?

Anm. Här bör även meddelas, huruvida någon privat handelsundervisningsanstalt finnes å orten.

3:o) Hur stort lärjungeantal anser Ni vara att påräkna i vardera av de två årsklasserna?

4:o) Anser Ni kommunen eller enskilda villiga att bidra med ett belopp motsvarande en tredjedel av statsunderstödet samt att tillhandahålla erforderliga lokaler?

Anm. Statsunderstödet torde komma att uppgå till högst 15,000 kr. under vart och ett av de närmaste åren.

5:o) Därest i läroanstaltens budget skulle uppkomma brist, t. ex. genom de fast anställda lärarnas ålderstillägg och därigenom att lärjungar i större utsträckning erhålla befrielse från eller nedsättning i terminsavgiften, på vad sätt har Ni tänkt Eder täckandet av denna brist?

Anm. 1. Angående lärarnas ålderstillägg se fråga 8, anm.

Anm. 2. Enligt de grunder, som riksdagen i huvudsak gillat, skulle terminsavgifterna utgå med högst 150 kr. för år. — Enligt Kommerskollegii förslag skulle läroanstalten vara skyldig att bevilja så stor befrielse från eller nedsättning (t. ex. till 75 kr.) i terminsavgifterna, att den minskning i avgifter, som härigenom uppkommer, utgör minst 15 procent av det belopp, vartill terminsavgifterna skolat uppgå, om samtliga lärjungar erlagt fulla avgifter. På grund bland annat av den stora utsträckning, i vilken befrielse eller nedsättning hittills beviljats vid de nu statsunderstödda handelsgymnasierna, torde i verkligheten en avsevärt högre befrielse- och nedsättningssumma böra beräknas.

6:o) Hur stora terminsavgifter för år har Ni för avsikt att upptaga?

7:o) Hur många ordinarie lärare ämnar Ni anställa och hur många lärare i övrigt?

Anm. Av riksdagens uttalanden framgår, att anställande av ett visst antal ordinarie lärare kan komma att föreskrivas såsom villkor för statsunderstöds erhållande.

8:o) Vilken avlöning har Ni tillämnat lärarepersonalen (rektor samt ordinarie och extra ordinarie lärare)?

Anm. Kungl. Maj:t hade i proposition till 1913 års riksdag utgått därifrån, att de ordinarie lärarna skulle (av läroanstalten) avlönas med samma belopp som de för läroverksadjunkterna nu eller framdeles bestämda, nämligen f. n. 3,000 kr. med 4 ålderstillägg efter 5, 10, 15 och 20 år à 500 kronor vardera, samt föreslagit, att denna avlöning skulle i alla lönegrader ökas med 500 kr. av statsmedel. Sistnämnda förslag bifölls emellertid icke av riksdagen. Följden härav kan bliva, att handelsgymnasierna, för att draga till sig dugande lärare, själva nödgas lämna ett tillskott utöver de för adjunkter stadgade beloppen. I varje fall ha handelsgymnasierna att räkna med den möjligheten, att läroverksadjunkternas aflöning inom en snar framtid kommer att höjas. — Rektorernas arvode utöver avlöningen som lärare skulle enligt Kommerskollegii förslag i ett fall som det förevarande uppgå till 2,000 kronor

9:o) Har Ni några meddelanden att göra angående den blivande lärarepersonalens kvalifikationer?

10:o) Har Ni tänkt Eder några större avvikelser i undervisningsplanen, sådan denna föreslagits av 1908—1910 års handelsundervisningskommitté (betänkandet sid. 141—154)?

11:o) Har Ni för avsikt att jämte den tvååriga normalkursen upprätta någon annan kurs (t. ex. studentavdelning eller ettårig kurs, byggd på II:dra realringen)?

12:o) Från och med vilken termin skulle läroanstalten börja sin undervisning, och hur många årsklasser beräknas vara i verksamhet vid ingången av vårterminen 1915?

13:o) Vilka lokaler äro avsedda att komma till användning för läroanstalten?

Anm. Beskriv husets läge, rummens antal och dimensioner m. m.

14:o) Vilken inkomst- och utgiftsstat beräknar Ni för läroanstalten.

Anm. Posterna böra något specificeras, t. ex. i fråga om inkomsterna i anslag av staten, anslag av kommunen, bidrag av enskilda, terminsavgifter, räntor o. s. v., i fråga om utgifterna t. ex. i avlöning åt rektor, åt ord. lärare, åt e. o. lärare, undervisningsmateriel, uppvärmning och belysning, amorteringar och räntor, diverse o. s. v.

Svar från Örebro på kommitterades i bil. A intagna frågeformulär.

Med anledning av Eder cirkulärskrifvelse till Föreningen till grundande och understödjande av Örebro högre handelsinstitut eller handelsgymnasium, får Föreningen till besvarande av de däri begärda upplysningarna värdsamt meddela följande.

1:o) Handelsgymnasiet kommer att upprättas av Föreningen till grundande och understödjande av Örebro högre handelsinstitut eller handelsgymnasium, därtill uppdrag lämnats dels av stadsfullmäktige i Örebro, dels av Handels- och Industri-kammaren för Örebro och Västmanlands län.

2:o) På grund av den i Örebro och omnejd livligt blomstrande handeln och industrien har behovet av en bättre ordnad handelsundervisning därstädes länge gjort sig starkt gällande.

Genom sitt centrala läge torde Örebro synnerligen väl lämpa sig som förläggningssort för en modern handelsundervisningsanstalt. Om det på platsen rådande intresset för ett handelsgymnasiums upprättande vittna de åtgärder, som där vidtagits för läroverkets tillkomst, och de pekuniära garantier, som såväl staden som enskilda iklätt sig.

Sålunda tillsatte Örebro stadsfullmäktige efter hemställan av Handelskammaren på sin tid för frågans behandling en kommitté, som på våren 1912 inkom med ett utförligt betänkande, utmynnade i ett förslag, att staden måtte på vissa villkor förbinda sig att under tre år lämna ett årligt anslag om 5,000 kr. till ett högre handelsinstitut. Stadsfullmäktige beslöto också vid sammanträde i febr. 1913 enhälligt och utan votering i överensstämmelse med kommitterades yrkande. Sedermera hava stadsfullmäktige den 24 sept. innevarande år likaledes enhälligt beviljat ovannämnda anslag utan villkor om statsunderstöd.

Dessutom beslöts vid sammanträde i Handels- och Industrikammaren för Örebro och Västmanlands län i nov. 1912 att initiativet skulle tagas till bildandet av en Förening till grundande och understödjande av Örebro högre handelsinstitut eller handelsgymnasium. En kommitté, som bland sina medlemmar räknade landshöfding Karl J. Bergström, borgmästaren Victor Schneider och större affärsmän, tillsattes för frågans framdrivande. Genom denna kommittés åtgöranden hade redan i febr. 1913 en garantisumma af 18,450 kr. hopbragts. Dessutom har Örebro enskilda handelsförening beviljat ett räntefritt lån å 9,000 kr., samt Örebro sparbank som gåva åt det blivande handelsgymnasiet överlämnat 3,000 kr.

Åt läroverksadjunkten och läraren vid Malmö handelsgymnasium H. Hill har Föreningens styrelse lämnat i uppdrag att före oktober månads utgång till styrelsen inkomma med utarbetad läro- och kursplan för handelsläroverket samt att gå styrelsen tillhanda med pedagogiska och organisatoriska upplysningar.

I Örebro finnes en privat handelsundervisningsanstalt, kallad »Örebro praktiska språk- och handelsskola». Denna skola, som väl fyller *sitt* ändamål, kan dock ej i ringaste mån ersätta eller konkurrera med ett handelsgymnasium. Undervisningsanstalten har till mål dels att utbilda kontorsbiträden, dels att meddela undervisning i blott något eller några särskilda ämnen.

3:o) För erhållande af jämförelsepunkter vid denna frågas besvarande må anföras, att vid andra läsårets början voro vid de högre handelsinstitutet i Malmö och Hälsingborg i båda klasserna inskrivne sammanlagt respektive 27 och 25, tredje året 22 och 15, fjärde året 35 och 19, femte året 48 och 33 elever.

Då det emellertid visat sig, att intresset för denna art af undervisning är synnerligen livligt i Örebro, och då de sänkta terminsavgifterna — förslagsvis 100 kr. — få antagas komma att bidra till ökad elevfrekvens, torde det ej vara alltför sangviniskt att hoppas, att Örebro handelsgymnasium vid andra läsårets början skulle hava minst 40 elever. I all synnerhet som ett handelsgymnasium i Örebro, på grund af stadens förmånliga läge, kommer att upptaga elever från vidsträcktare områden än de båda handelsskolorna i Malmö och Hälsingborg.

4:o) Denna fråga anser sig Föreningen kunna besvara med enbart — ja.

5:o) De i svaren på frågan 2 omnämnda garantimedlen äro bland annat avsedda att täcka sådan brist, som eventuellt kan uppstå under läroverkets verksamhet.

Efter garantitidens slut torde det på orten befintliga livliga intresset för en dylik skola räcka till för fyllandet af eventuella behov även i ifrågavarande hänseende.

6:o) I enlighet med Kommerskollegii och Kungl. Maj:ts förslag samt Riksdagens i frågan gjorda uttalanden komma avgifterna vid handelsgymnasiet att bestämmas till högst 150 kronor pr läsår.

Grundareföreningen är emellertid betänkt på att söka nedbringa terminsavgifterna till 100 kronor, och har på grundvalen däraf uppsatts den budget, som återfinnes under 14.

7:o) Vid skolans grundande anställs en ordinarie lärare, som samtidigt förordnas att bestrida rektorsbefattningen.

På grund av svårigheten att erhålla fackutbildad lärare i de kommersiella ämnena, torde utsikten vara störst att från början erhålla lämplig lärare i de språkliga ämnena. Den första ordinarie tjänsten kommer därför att tillsättas inom denna ämnesgrupp. Undervisningen i de rent fackliga ämnena kommer att under första året bestridas av extra lärare, men från andra läsårets ingång, då full tjänstgöring kan beredas tvenne fasta lärare, insättes en ny ordinarie befattning inom den merkantila ämnesgruppen.

Till upprätthållande av övrig tjänstgöring i såväl läro- som övningsämnen komma lämpliga och kompetenta timplärare i tillräcklig utsträckning att engageras. Dessas antal kan för närvarande ej fixeras, utan blir beroende på det antal vecko-

timmar, som tilldelas varje enskild timlärare, samt läroverkets utveckling och därmed följande behov av lärarekrafter.

Därjämte får föreningen framhålla, att tillgång till skickliga extra lärare är att påräkna från såväl Tekniska som Karolinska skolan härstädes.

Därest för erhållande av statsunderstöd fästes särskilda bestämmelser rörande lärare, är Föreningen naturligen villig uppfylla desamma.

8:o) Fast anställda lärare skola tillerkännas samma lönetursrätt och *minst* samma löneförmåner, som adjunkterna vid de allmänna läroverken nu åtnjuta eller framdeles kunna erhålla. Skulle en höjning av dessa sålunda bestämda arvoden visa sig nödvändig för att åt handelsgymnasiet förvärva särskildt väl kvalificerad lärare, är Föreningen beredd att härtill lämna erfoderligt extra tillskott. Om till fast lärare vid handelsgymnasiet antages lärare med ordinarie anställning i statens tjänst, får denne bibehålla redan förvärvad lönetursrätt.

Extra lärare med full tjänstgöring skall åtnjuta en lön av minst 3,000 kr. pr år.

Åt föreståndaren beviljas ett rektorsarvode om 2,000 kronor.

Timlärarnes avlöning skall beräknas lägst efter 125 kr. pr lektionstimme.

9:o) För närvarande anser sig Föreningen ej kunna besvara denna fråga närmare, än att Föreningen skall söka erhålla lärare med de bästa kvalifikationer, så att de med gedigna kunskaper förena god undervisningsskicklighet och ordning, varvid särskilt avseende kommer att fästas vid, att lärarna äro lämpade för de ämnen, vari de skola undervisa.

10:o) Undervisningsplanen ligger under utarbetande. Den kommer att utarbetas i huvudsaklig överensstämmelse med Handelsundervisningskommitténs förslag.

Innan denna undervisningsplan emellertid fastställs, kommer föreningen att för granskning och godkännande underställa densamma Herr Inspektörens för de statsunderstödda handelsskolorna prövning.

11:o) Frågan om upprättandet av specialkurser liksom frågan om införandet av valfria ämnen på gymnasiets läroplan kommer att anstå, till dess läroverket någon tid arbetat och vunnit en viss grad av utveckling.

12:o) Alla förberedande åtgärder vidtagas, för att undervisningen vid gymnasiet må kunna taga sin början höstterminen 1914. Vid ingången af vårterminen 1915 skulle således en årsklass vara i verksamhet, medan från och med höstterminen 1915 två årsklasser skulle förefinnas vid skolan.

13:o) Lokaler för skolan äro ännu ej förhyrda, men underhandlingar därom pågå.

Föreningen skall sträva efter att åt skolan anskaffa bästa möjliga, väl belägna och lämpliga lokaler.

Följande lokaler har Föreningen tänkt sig som oundgängligen nödvändiga: minst två lektionssalar med en golvyta av 50 kvm. (minimum), ett samlingsrum för eleverna, ett kollegie- eller lärarorum, ett expeditionsrum, ett museum och laborationsrum, ett mindre rum för förvaring av undervisningsmateriel m. m. jämte even-

tuellt en stor sal, som dels kunde användas till samlings- eller högtidssal, dels till skrivsal för två klasser samtidigt (för inbesparande av vaktarvode).

14:o) Då organisationsplanen ej ännu föreligger färdig, har endast en preliminär inkomst- och utgiftsstat kunnat uppgöras, vilken här för de två första läs-åren återgives.

Första året.

<i>Inkomster.</i>	<i>Utgifter.</i>
Elevavgifter:	Rektor 6,000
20 elever à 100 kr. 2,000	Lärare 3,500
avgår 25 % fria 500	Tre vakttimmar à 125 375
Stadens bidrag 3,500	Lyse, värme o. d. 1,500
Statens bidrag 10,500	Vaktmästare och städning 1,000
	Annonser, telefon, post, broschyr- och tryckkostnader 1,800
	Inventarier o. d. 800
	Oförutsedda utgifter 525
Summa kr. 15,500	Summa kr. 15,500

Andra året.

<i>Inkomster.</i>	<i>Utgifter.</i>
Elevavgifter:	Rektor 6,000
40 elever à 100 kr. 4,000	Lärare 3,500
avgår 25 % fria . 1,000 3,000	Timlärare 3,750
Stadens bidrag 4,000	Fyra vakttimmar à 125 500
Statens bidrag 12,000	Lyse, värme o. d. 1,500
	Vaktmästare och städning 1,000
	Annonser, telefon, post, och tryck- kostnader 1,500
	Inventarier o. d. 800
	Oförutsedda utgifter 450
Summa kr. 19,000	Summa kr. 19,000

Örebro den 15 oktober 1913.

Föreningen till grundande och understödjande av Örebro Högre Handelsinstitut eller Handelsgymnasium.

(Namnunderskrifter).

Svar från Norrköping på kommitterades i bil. A intagna frågeformulär.

Sedan Stadsfullmäktiges i Norrköping Beredningsutskott, i anledning av till Eder gjord anmälan, att upprättande av ett statsunderstött handelsgymnasium vore inom Stadsfullmäktige härstädes påtänkt, erhållit för besvarande ett frågeformulär, får Utskottet härmed å detsamma avlämna svar under motsvarande nummerföljd, som frågorna upptagits i cirkuläret.

1:o Handelsföreningen härstädes eller annan för ändamålet bildad förening.

2:o Att här föreligger ett verkligt behov av ett handelsgymnasium kan man sluta därav, att det nu i staden befintliga, av staden genom Handelsföreningen understödda och kontrollerade handelsinstitutet sedan tre år tillbaka, eller från den tid det upprättade sina årskurser, varit besökt av resp. 10—19 och 23 årselever. Dessa årskurser skilja sig från de tvååriga i landets högre handelsinstitut endast därigenom, att ämnena franska språket och varukunskap ej upptagits i läsplanen. Tilläggas kan, att under sin elvaåriga tillvaro har institutet i sina kortare kurser (3—6 mån.) varit besökt av följande antal elever:

1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
58 st.	102 st.	110 st.	111 st.	126 st.	149 st.	135 st.	173 st.	205 st.	210 st.	226 st.

Flertalet av dessa elever hava naturligtvis varit från Norrköpings stad och de övriga mestadels från Östergötland och Småland.

I anslutning härtill vidfogas bilagor I & II, innefattande redogörelse över Norrköpings Högre Handelsinstituts verksamhet under dess sista arbetsår 1912—⁴/₂ 1913.

3:o Om man vågar göra en beräkning efter förhållandena uti Malmö och Hälsingborg och efter vad erfarenheten här i staden utvisar, torde man kunna påräkna det första året omkring 15 elever i första årsklassen och 5 elever i studentklassen och det andra året likaså 15 nya elever i första årsklassen, då således gymnasiet under det andra året skulle vara besökt av 35 betalande elever. Efter detta elevantal är också finansplanen i punkt 14 beräknad.

4:o Ja! Med det stora intresse för ett handelsgymnasium, som här förefinnes, måste man förutsätta, att en tredjedel av eventuellt statsanslag eller 5,000 kronor per år av Stadsfullmäktige beviljas, samt att staden upplåter erforderliga lokaler.

5:o Den erfarenhet, som vårt nuvarande, sedan tre år tillbaka av staden understödda Handelsinstitut under sin mera än tioåriga tillvaro lämnat, ger vid handen, att den utgifts- och inkomststat, som frågan 14 framkallat, måste anses tillförlitlig, och att ingen brist i läroanstaltens budget bör kunna ifrågakomma. Fri- eller halvbetalande elever äro ej ens inberäknade vid besvarande av frågan 3. Finansplanen vid frågan 14 medger befrielse från årsavgifter, motsvarande minst

15 % av det belopp, vartill terminsavgifterna skulle uppgå, om samtliga elever erlade full avgift.

6:o) Årsavgifterna skulle i överensstämmelse med kommitténs förslag utgå med högst 150 kronor.

7:o) Handelsgymnasiets verksamhet skall kunna upprätthållas med följande lärarekrafter. En rektor, en (ev. två) ordinarie lärare (lektor, adjunkt), 1 extralärare i nationalekonomi och statskunskap, 1 i varukunskap, 1 i geografi, 1 i svenska språket, 1 i tyska, 1 i engelska, 1 i franska språket, 1 i vardera av de 2 frivilliga ämnena ryska och spanska språken. Summa 10 eventuellt 11 lärare.

8:o) Avlöningarna till gymnasiets lärare skulle bli: rektor 5,500 kronor, lektor (adjunkt) 3,000 kronor, vardera med 4 ålderstillägg å 500 kronor vart 5:te år, samt extralärare 3 till 5 kronor per timme (se finansplanen punkt 14).

9:o) Såvitt möjligt är, böra samtliga lärare vara teoretiskt bildade personer med affärs- och undervisningsvana. Detta gäller särskilt rektor, som skall övervaka det hela, och de lärare, som undervisa i rent merkantila ämnen. I främmande språk äro utlänningar, teoretiskt och praktiskt utbildade, att föredraga. Det nuvarande handelsinstitutet använder sig delvis av lärarekrafter från Högre Allmänna Läroverket, och kunna sådana alltid vara att påräkna.

10:o) I det närmaste skulle den undervisningsplan, som föreslås i kommittébetänkandet, komma att följas.

Tablå över lärarnas undervisningsskyldighet per vecka och per dag och ämne i samtliga 3 klasser.

Bokföring m. m.	18 timmar per vecka		
Räkning	12	d:o	»
Handelsrätt	4	d:o	»
Handelslära och handelsbruk	3	d:o	»
Stenografi	5	d:o	»
Välskrivning, maskinskrivning, räkne- maskin	6	d:o	»
	48	d:o	för rektor och adjunkt =

8 timmar per dag tillsammans.

Varukunskap	4 timmar per vecka = $\frac{2}{3}$ timme per dag		
Geografi	6 d:o	»	= 1 » »
Statskunskap	2 d:o	»	= $\frac{1}{3}$ » »
Nationalekonomi	2 d:o	»	= $\frac{1}{3}$ » »
Svenska	6 d:o	»	= 1 » »
Tyska	16 d:o	»	= $2\frac{2}{3}$ » »
Engelska	12 d:o	per vecka = 2 timmar per dag	
Franska	9 d:o	»	= $1\frac{1}{2}$ » »
	57	d:o	

Inträdesfordringarna till första klassen av den 2-åriga kursen äro avsedda att bliva för manliga elever: realskolexamen med godkända betyg i räkning, geografi, svenska, tyska och engelska språken, och för kvinnliga elever: examen från 8-klas-sigt läroverk med godkända betyg i nyssnämnda ämnen, eller i båda fallen med motsvarande kunskaper efter prövning av gymnasiets lärare.

Fullständig plan över Handelsgymnasiet vidfogas i bilaga III.

11:o) Jämte den tvååriga normalkursen skall anordnas en studentavdelning med ettårig kurs.

12:o) Lokalfrågan försvårar besvarandet av frågan i denna punkt. Men om det nuvarande handelsinstitutets lokal, 5 lärorum, tillökad med 2 å 3 sådana, blir använd, till dess staden hunnit anskaffa lämplig lokal, så kunde den första klassen i tvååriga kursen och studentklassen börja höstterminen 1914.

13:o) Denna fråga besvaras med hänvisning till föregående punkt. Då denna sak blir klar, torde lokalen komma att bestå av följande rum: expeditionsrum (på samma gång bibliotek och rektorsrum), 1 kollegierum, 1 rum för varukunskap, 1 rum för maskinskrivning, 1 rum för gemensamma föreläsningar och högtidssal, 2 rum för undervisningen i språk, geografi och nationalekonomi, 2 rum för bokföring och övriga merkantila ämnen samt 1 rum och kök för vaktmästare. Summa 10 rum av tillräckligt rymliga dimensioner.

14:o) Inkomst- och utgiftsstat, beräknad för de två första åren:

<i>1:sta året:</i>			
<i>Eleavgifter:</i>		Inkomster:	
15 elever i klass 1	å 150: —	2,250: —	
5 d:o i » 3 (student-)	» 150: —	750: —	3,000: —
Utgifter:			
Bränsle och lyse		500: —	
Annonser		1,200: —	
Trycksaker, som prospekt, redogörelser, betyg, schema m. m.		240: —	
Inköp av inventarier, undervisningsmaterial, litteratur m. m.		6,000: —	
Diverse småutgifter		150: —	
Avlöning till rektor		5,500: —	
D:o » lektor (adjunkt)		3,000: —	
D:o » vaktmästaren		750: —	
D:o » läkare		100: —	
<i>Extra lärares avlöning:</i>			
Tyska	440 timmar å 3 kr.	1,320: —	
Engelska	320 » » 3 »	960: —	
Franska	240 » » 3 »	720: —	
		Transport 20,440: —	3,000: —

		Transport 20,440: —	3,000: —
Svenska	160 timmar à 3 kr.	480: —	
Nationalekonomi	40 » » 5 »	200: —	
Statskunskap	40 » » 5 »	200: —	
Geografi	160 » » 3 »	480: —	
Varukunskap	80 » » 5 »	400: —	22,200: —
Brist att täckas genom eventuellt bidrag av stat och kommun		Kronor	19,200: —

2:dra året:

Inkomster:

Elevavgifter:

15 elever i klass 1	à 150: —	2,250: —	
15 d:o i » 2	» 150: —	2,250: —	
5 d:o i » 3 (student-)	» 150: —	750: —	5,250: —

Utgifter:

Bränsle och lyse	500: —
Annonser	1,200: —
Trycksaker	200: —
Inköp och underhåll av inventarier, undervisningsmaterial, litteratur m. m.	3,000: —
Diverse utgifter	150: —
Avlöning till rektor	5,500: —
D:o » 1 lektor och 1 adjunkt	6,000: —

Extralärare:

Tyska	640 timmar à 3 kr.	1,920: —	
Engelska	480 » » 3 »	1,440: —	
Franska	360 » » 3 »	1,080: —	
Svenska	240 » » 3 »	720: —	
Nationalekonomi	80 » » 5 »	400: —	
Statskunskap	40 » » 5 »	200: —	
Geografi	240 » » 3 »	720: —	
Varukunskap	80 » » 5 »	400: —	
Vaktmästaren		750: —	
Läkare		100: —	24,280: —

Brist att täckas genom eventuellt bidrag av stat och kommun Kronor 19,030: —

De valfria ämnena ryska och spanska språken äro ej upptagna i staten, då deltagandet i dessa ämnen sannolikt ej blir så stort, att kostnaden härför nämnvärt kan inverka på finansplanen.

Norrköping den 28 oktober 1913.

På Beredningsutskottets vägnar.
(Namnunderskrifter).

Bil. B^s.

Svar från Kalmar på kommitterades i bil. A intagna frågeformulär.

Under återopande av ordförandens i Drätselkammaren i Kalmar skrivelse till Eder få vi härmed avgiva följande svar å de begärda upplysningarna, därvid svaren försetts med samma nummerföljd som frågorna.

- 1:o) Sannolikt Kalmar stad, eventuellt konsortium.
- 2:o) Ja.
Privat enklare handelsundervisningsanstalt finnes.
- 3:o) Torde kunna beräknas till c:a 20 i vardera årsklassen.
- 4:o) Ja.
- 5:o) Bidrag av Kalmar stad.
- 6:o) Kronor 150: —.
- 7:o) Tre ordinarie, av vilka en rektor, samt 6 extralärare.
- 8:o) Rektor Kronor 5,500: —, ordinarie lärare Kronor 3,500: —, 6 extra lärare tillsammans Kronor 6,500: —.
- 9:o) Endast att bästa möjliga lärarekrafter skola förvärfvas.
- 10:o) Nej.
- 11:o) Ja, ettårig kurs byggd på II:dra realringen.
- 12:o) Höstterminen 1914, och beräknas vid ingången av vårterminen 1915 möjligen två årsklasser i verksamhet.
- 13:o) Lokalen, som t. o. m. innevarande år användes till Navigationsskola. Rummens antal och storlek framgår av bilagda skiss.
- 14:o) Förslag till stat vidfogas.

Kalmar den 8 november 1913.

På uppdrag av Drätselkammaren i Kalmar.
(Namnunderskrifter).

Inkomster.

Statsanslag	15,000: —
Stadens bidrag	5,000: —
20 elever i I å 150: —	3,000: —
Avgår för befrielse från och nedsättning i terminsavgifter 25 % 750: —	2,250: —
	<hr/>
	22,250: —
20 elever i II å 150: —	3,000: —
Avgår för befrielse från och nedsättning i terminsavgifter 25 % 750: —	2,250: —
	<hr/>
	Kronor 24,500: —

Utgifter.

Rektor	5,500:—
2 ordinarie lärare à 3,500:—	7,000:—
6 extra lärare	6,500:—
Uppvärmning	300:—
Belysning	200:—
Annonser och skrivmaterial	1,200:—
Vaktmästare	1,200:—
Underhåll och inköp av material	1,500:—
Anslag till böcker, kartor etc.	300:—
Diverse	800:—
	<hr/>
	Kronor 24,500:—

Svar från Hälsingborg på kommitterades i bil. A intagna frågor.

På förfrågningarna i ett från handelsundervisningskommittén oss den 30 oktober tillsänt formulär få vi härmed lämna följande svar:

1:o. Hälsingborgs handelsgymnasium har redan varit i verksamhet sedan hösten 1904. I december 1901 tillsatte Hälsingborgs handelsförening en kommitté för att utreda frågan om upprättandet av ett högre handelsinstitut i Hälsingborg, och på grund av förebragt utredning ingick handelsföreningen i december 1903 till stadsfullmäktige med anhållan, att staden måtte upplåta fria lokaler åt det blivande handelsinstitutet. Denna anhållan bifölls av stadsfullmäktige i februari 1904 och Institutet började sin första hösttermin den 1 september 1904.

2:o. Behovet av det högre handelsläroverket i Hälsingborg har praktiskt ådagalagts genom den lärjungefrekvens, som det haft sedan flera år tillbaka. Läsåret 1908—1909 hade det 33 lärjungar, 1909—1910 40, 1910—1911 43, 1911—1912 46, 1912—1913 47 och har innevarande termin 36, eller i medeltal för år över 40 lärjungar.

Av dessa ha de allra flesta varit bosatta i Hälsingborg eller så nära Hälsingborg, att de kunnat bo i sina hem under terminerna. Sålunda voro läsåret 1908—1909 25 av samtliga lärjungar boende i hemmet, 1909—1910 32, 1910—1911 34, 1911—1912 33, 1912—1913 37, och innevarande termin bo 27 i sitt hem. I medeltal ha alltså av lärjungarna över 30 pr år kunnat bo i sitt hem.

För hela det trettiotal familjer, vilkas barn årligen studera vid Hälsingborgs handelsgymnasium och under sina studier kunna bo i hemmet, skulle kostnaderna för barnens uppehälle och utbildning bliva betydligt större, om de nödgades hålla dem på annan ort. Det vore för dessa familjer ur kostnadssynpunkt fullkomligt likgiltigt, om de vore i tillfälle att sända barnen till en så närbelägen ort som Malmö eller till en avlägsnare ort som Göteborg. Kunde föräldrarna icke behålla barnen i hemmet under deras studietid, skulle helt säkert de flesta av dessa ynglingar och flickor aldrig bliva i tillfälle att erhålla högre handelsutbildning. Och till den ekonomiska fördelen kommer även den stora moraliska fördelen av att 15—19 års gossar och flickor bo i hemmet under sina föräldrars omedelbara vård.

I Hälsingborg finnes utom Hälsingborgs handelsgymnasium ingen annan handelsskola än en lägre privat, Kroks handelsinstitut, för vilken redogöres i handelskommittébetänkandet den 20 december 1910 sid. 79.

3:o. På grund av lärjungefrekvensen under de sista läsåren anse vi ett lärjungeantal av 20—25 vara att påräkna i vardera årsklassen.

4:o. Kommunen lämnar redan under nuvarande förhållanden ett bidrag av kronor 4,000: — pr år samt tillhandahåller kostnadsfria lokaler. Den skulle helt säkert åtaga sig att allt framgent hålla lokaler samt också att bidraga med en tredjedel av statsunderstödet.

5:o. För den brist, som eventuellt kan komma att uppstå under läsåren 1913—1916, hava redan ett 60-tal personer tecknat garanti till ett sammanlagt belopp av kronor 15,000: —.

6:o. Styrelsen har redan bestämt, att från och med vårterminen 1914 högsta terminsavgiften skall vara 75 kronor i termin. Nedsättning i avgiften per termin ämna vi bevilja till 50 kronor, 25 kronor och fullständig befrielse.

7:o. Så snart handelsgymnasiet i Hälsingborg blir understött av staten efter samma grunder som handelsgymnasierna i Göteborg, Stockholm och Malmö, ämna vi anställa en ordinarie lärare. Som denne torde göra tre av de nuvarande 14 lärarna överflödiga, skulle utom honom finnas 11 lärare.

8:o. Vi beräkna rektorsarvodet i enlighet med kommerskollegii förslag till 2,000 kronor utöver avlöningen samt den ordinarie lärarens avlöning i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition till 1913 års riksdag till 3,000 kronor. För extra ordinarie lärare beräkna vi en avlöning av 3 kronor och 50 öre per timme för akademiskt eller högskolebildad lärare och 3 kronor per timme för annan lärare jämte skälig ersättning för lärarens arbete med rättandet av skriftliga arbeten.

9:o. Som kompetens för den ordinarie läraren komma vi att fordra filosofisk ämbetsexamen eller examen vid handelshögskolan i Stockholm eller annan högre teoretisk utbildning samt utom den teoretiska utbildningen föregående praktisk verksamhet på kontor och föregående verksamhet som lärare.

Dessutom komma vi att liksom för närvarande som lärare använda lektorer och adjunkter vid det högre allmänna läroverket i Hälsingborg, en jurist, teoretiskt och praktiskt utbildade affärsmän samt en infödd engelsman och en infödd tysk (se årsredogörelsen och arbetsordningen).

10:o. Nej. Vi önska endast, att undervisningsplanen icke må bliva i detalj strängt bestämd, utan att större rörelsefrihet må lämnas handelsgymnasiernas styrelser att själva ordna enskildheterna i enlighet med vad på grund av ortsförhållandena synes dem bäst lämpa sig för varje särskilt läroverk. Vi anföra som exempel, att språkundervisningen kan på olika orter önskas bedriven efter olika principer, beroende på olika tillgång till lämpliga utländska lärarekrafter; att bestämmandet av vilka ämnen skola vara obligatoriska och vilka valfria kan ses från olika synpunkter på olika håll, så att man t. ex. på ett håll kan önska de praktiska kontorsämnena maskinskrivning och stenografi obligatoriska, för att de utexaminerade eleverna skola i största utsträckning kunna befinnas direkt användbara i kontorstjänst, och däremot t. ex. kemi, fysik och varukunskap valfria, under det en motsatt synpunkt kan göra sig gällande på annat håll; att man kan i vissa fall anse den före

inträdet i handelsgymnasiet inhämtade kursen i kemi och fysik tillräcklig och därför föredraga att ägna mer tid åt varukunskap i egentlig mening, än detta ämne eljest skulle få, om dessutom en speciell kemi- och fysikkurs skulle genomgås o. s. v.

I detta sammanhang hänvisa vi även till den fråga, som beröres i nästa moment 11:o.

11:o. Vi ha för avsikt att som hittills mottaga elever till genomgående av ettårig kurs, byggd på lägst II:dra gymnasialringen från allmänna läroverken och 8:de klassen med betyget AB i tyska, engelska, franska och matematik från de högre flickskolorna. Möjligen kunde för den förra kategorien fordringarna höjas till III:dje ringen. Eleverna i denna ettåriga kurs ha vi undervisat gemensamt med tvååriga kursens andra årsklass, vilket kunnat ske därigenom, att vi i början av varje läsår beredt dem särskild ökad undervisning i synnerhet i bokföring och handelsräkning, varjämte de på grund av högre föregående skolutbildning före inträdet i handelsgymnasiet varit i stånd att genom eget arbete tämligen snart taga upp sina kamrater i den tvååriga kursen. Då vi av erfarenhet veta, att inga särskilda olägenheter äro förbundna härmed, och då det visat sig, att den ettåriga kursens elever ofta äro bland dem, som trots den kortare utbildningstiden nå de bättre slutresultaten, önska vi fortsätta med denna anordning.

12:o. Som nämnt har härvarande handelsläroverk varit i verksamhet alltsedan hösten 1904. Vid ingången av 1915 komma att som nu finnas två årsklasser.

13:o. Desamma, som nu användas i gamla läroverkshuset: 1 bokförings- och skrifsal med gymnasiets varumuseum (längd 10,8 m., bredd 9,05 m., höjd 3,4 m.), två lärum (vardera längd 8,8 m., bredd 5,8 m., höjd 3,55 m.), ett maskinskrivningsrum, vilket även användes som lärum för en avdelning vid undervisningen i franska, som är delad på tre avdelningar (längd 5,65 m., bredd 5,2 m., höjd 3,4 m.), ett lärarorum med gymnasiets bibliotek (längd 5,6 m., bredd 5,25 m., höjd 3,75), ett rektors skrivrum (längd 4,35 m., bredd 2,6 m., höjd 3,75 m.), ett flickornas privatrum (längd 7,7 m., bredd 4,8 m., höjd 3,4 m.), ett elevernas frukostrum (längd 5,92 m., bredd 3,35 m., höjd 3,4 m.), vaktmästarebostad, korridorer (sammanlagd golvyta 870 kvm.), klostetter, skrubbar, tvättstuga. En större läroverksgård hör till huset.

I händelse av behov finnes ett ytterligare rum i den del av huset, som uppåtits åt handelsgymnasiet av staden.

14:o. *Beräknad stat för handelsgymnasiet år 1915.*

(Beräkningen är grundad på de faktiska siffrorna för läsåret 1912—1913, med hänsyn tagen till minskad inkomst genom sänkning av terminsavgifter och växling i förhållandet mellan helbetalande, halvbetalande och frielever samt till de under momenten 7 och 8 anförda förhållandena. Den ordinarie lärarens vecko-tjänstgöring har beräknats till 22 timmar. Då sammanlagda timantalet per vecka för närvarande utgör 81, återstå alltså 59 extra ordinarie timmar per vecka att

betala. Av dessa beräknas 45 betalda med kronor 3: 50 per timme och 14 med kronor 3: — per timme. Den extra ordinarie undervisningen kommer då att kosta omkring 200 kronor per vecka eller med 36 veckors läsår 7,200 kronor per år.)

Inkomster:

16 hela årsavgifter à 150 kr.	Kr.	2,400: —	
4 nedsatta » à 100 »	»	400: —	
12 nedsatta » à 50 »	»	600: —	
10 frielever	»		
Anslag av Hälsingborgs stad	»	4,225: —	
Anslag av staten	»	12,675: —	Kr. 20,300: —

Utgifter:

Rektors arvode utöver avlöningen	Kr.	2,000: —	
I ordinarie lärares avlöning	»	3,000: —	
Extra ordinarie lärares avlöning	»	7,200: —	
Ersättning för rättandet av skriftliga arbeten	»	700: —	
Vaktmästarens avlöning	»	900: —	
Annonsering	»	800: —	
Bränsle och belysning	»	900: —	
Undervisningsmaterial	»	500: —	
Räntor	»	300: —	
Allmänna omkostnader	»	600: —	
Avskrivning på inventarier (bokförda till 10,000 kr.)	»	600: —	
Amortering med 10 ^o /o av ett räntefritt lån av handelsföreningen å 8,000: — kronor	»	800: —	
Avsättning till ordinarie lärares pensionsfond	»	2,000: —	Kr. 20,300: —

En redogörelse för läsåret 1912—1913 och en arbetsordning för innevarande läsår bifogas.

Hälsingborg den 7 november 1913.

(Styrelsens namnunderskrifter).

Bil. C.

Uppgift å statsunderstöd åt handelsgymnasierna under tolvårsperioden 1902—1913.

Utdelat år.	Göteborg. Kronor.	Stockholm. Kronor.	Malmö. Kronor.	Hälsingborg. Kronor.	Hela beloppet
1902	13,760	14,240	—	—	28,000
1903	15,960	12,040	—	—	28,000
1904	16,620	11,380	—	—	28,000
1905	13,820	14,180	—	—	28,000
1906	15,933	12,067	—	—	28,000
1907	20,214	14,786	—	—	35,000
1908	20,480	14,520	—	—	35,000
1909	20,846	14,553	2,601	—	38,000
1910	23,388	15,612	3,000	—	42,000
1911	24,201	14,799	3,000	—	42,000
1912	22,700	16,300	3,000	—	42,000
1913	21,500	14,600	2,950	2,950	42,000
Medeltal ¹	19,119	14,090	2,910	2,950	

Bil. D.

Uppgift å lärjungeantalet vid handelsgymnasierna under tolvårsperioden höstterminen 1902—höstterminen 1913.

Höstterminen.	Göteborg.	Stockholm.	Malmö.	Hälsingborg.	Hela antalet
1902	176	112	—	—	288
1903	179	130	—	—	309
1904	144	142	15	20	321
1905	164 ¹	153	27	25	369
1906	181 ¹	140	21	15	357
1907	188	147	35	19	389
1908	191	161	47	32	431
1909	185	153	48	40	426
1910	181	138	40	43	402
1911	185	153	38	45	421
1912	192	152	44	47	435
1913	194	160	52	36	442
Medeltal ²	180	145	37	32	

¹ Håri äro ej inräknade lärjungarna i den sedermera upphörda fortsättningskursen.² Medeltalen äro angivna i närmaste hela tal.

Bil. E¹.

**Antal lärjungar i den tvååriga kursen vid handelsgymnasiet i Göteborg
under treårsperioden höstterminen 1911 – höstterminen 1913,
fördelade efter hemort.**

Hemort	H.-T. 1911		Summa	H.-T. 1912		Summa	H.-T. 1913		Summa
	Manliga	Kvinnliga		Manliga	Kvinnliga		Manliga	Kvinnliga	
Göteborgs stad	64	16	80	65	16	81	62	19	81
Göteborgs och Bohus län	21	2	23	12	1	13	11	2	13
Stockholms stad	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Östergötlands län	1	1	2	1	—	1	2	—	2
Jönköpings län	4	2	6	8	2	10	11	1	12
Kalmar län	—	—	—	1	—	1	1	—	1
Malmöhus län	1	—	1	1	2	3	1	1	2
Hallands län	9	2	11	8	2	10	4	1	5
Älvsborgs län	14	2	16	15	1	16	11	1	12
Skaraborgs län	9	1	10	10	1	11	7	1	8
Värmlands län	7	1	8	7	3	10	3	4	7
Örebro län	1	—	1	1	—	1	2	—	2
Västmanlands län	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Stora Kopparbergs län	2	—	2	4	—	4	6	—	6
Jämtlands län	1	—	1	1	—	1	—	—	—
Norrbottnens län	—	—	—	—	—	—	1	—	1
London	—	—	—	1	—	1	1	—	1
Summa	134	27	161	136	28	164	124	30	154

Bil. E².

Antal lärjungar i den tvååriga kursen vid handelsgymnasiet i Stockholm under treårsperioden höstterminen 1911—höstterminen 1913, fördelade efter hemort.

Hemort	H.-T. 1911		Summa	H.-T. 1912		Summa	H.-T. 1913		Summa
	Manliga	Kvinnliga		Manliga	Kvinnliga		Manliga	Kvinnliga	
Stockholms stad	49	11	60	46	9	55	53	8	61
Stockholms län	4	1	5	6	—	6	7	2	9
Uppsala län	—	1	1	4	—	4	4	—	4
Södermanlands län	5	—	5	4	—	4	6	—	6
Östergötlands län	2	—	2	3	1	4	4	1	5
Jönköpings län	2	—	2	1	—	1	—	—	—
Kalmar län	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Gottlands län	2	1	3	3	—	3	1	—	1
Blekinge län	2	—	2	—	—	—	1	—	1
Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Skaraborgs län	1	—	1	1	—	1	1	—	1
Värmlands län	2	—	2	—	—	—	—	—	—
Örebro län	4	—	4	5	1	6	4	1	5
Västmanlands län	2	—	2	1	1	2	2	1	3
Kopparbergs län	6	—	6	4	—	4	3	—	3
Gäflleborgs län	3	—	3	3	—	3	2	—	2
Västernorrlands län	4	—	4	3	—	3	1	—	1
Jämtlands län	1	—	1	2	—	2	1	—	1
Västerbottens län	—	—	—	2	—	2	1	—	1
Norrbottnens län	1	—	1	—	—	—	2	—	2
Summa	91	14	105	88	12	100	94	13	107

Bil. E⁸.

Antal lärjungar i den tvååriga kursen vid handelsgymnasiet i Malmö under treårsperioden höstterminen 1911—höstterminen 1913, fördelade efter hemort.

Hemort	H.-T. 1911		Summa	H.-T. 1912		Summa	H.-T. 1913		Summa
	Manliga	Kvinnliga		Manliga	Kvinnliga		Manliga	Kvinnliga	
Malmö stad	15	2	17	13	4	17	15	3	18
Malmöhus län	11	4	15	13	4	17	18	3	21
Jönköpings län	—	1	1	—	—	—	—	—	—
Kronobergs län	—	—	—	1	1	2	3	—	3
Kalmar län	1	—	1	2	—	2	2	—	2
Blekinge län	2	—	2	3	—	3	4	—	4
Kristianstads län	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Hallands län	—	—	—	1	—	1	1	—	1
Västernorrlands län	—	—	—	—	1	1	—	1	1
Summa	29	7	36	34	10	44	43	7	50

Bil. E⁴.

Antal lärjungar i den tvååriga kursen vid handelsgymnasiet i
Hälsingborg under treårsperioden höstterminen 1911—höst-
terminen 1913, fördelade efter hemort.

Hemort	H.-T. 1911		Summa	H.-T. 1912		Summa	H.-T. 1913		Summa
	Manliga	Kvinnliga		Manliga	Kvinnliga		Manliga	Kvinnliga	
Hälsingborgs stad	23	1	24	23	6	29	12	9	21
Malmöhus län	10	—	10	5	—	5	3	—	3
Kronobergs län	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Kalmar län	1	—	1	1	—	1	—	—	—
Blekinge län	—	1	1	—	—	—	—	—	—
Kristianstads län	2	—	2	5	—	5	4	—	4
Hallands län	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Östergötlands län	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Kopparbergs län	2	—	2	1	—	1	—	—	—
Älfsborgs län	—	—	—	1	—	1	1	—	1
Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Summa	41	2	43	36	6	42	22	9	31

Bil. F.

Antal lärjungar i den tvååriga kursen vid handelsgymnasierna under
treårsperioden höstterminen 1911—höstterminen 1913,
fördelade efter föregående utbildning.

Handelsgymnasier	H.-T. 1911					H.-T. 1912					H.-T. 1913				
	Avlagt realskolorexamen	Genomgått 8-klassig flickskola	Annan förbildn.		Summa	Avlagt realskolorexamen	Genomgått 8-klassig flickskola	Annan förbildn.		Summa	Avlagt realskolorexamen	Genomgått 8-klassig flickskola	Annan förbildn.		Summa
			högre	lägre				högre	lägre				högre	lägre	
Göteborg	124	9	3	25	161	114	10	6	34	164	95	16	9	34	154
Stockholm	82	4	2	16	104	76	2	1	19	98	84	1	2	19	106
Malmö	20	2	3	7	32	22	5	6	8	41	26	3	9	8	46
Hälsingborg	34	2	3	5	44	29	1	3	9	42	17	3	—	10	30
Summa	260	17	11	53	341	241	18	16	70	345	222	23	20	71	336

Anm. Ett fåtal ha uteslutits på grund af svårigheten att utröna föreg. utbildning.

Antal lärjungar i 6:te realskoleklassen vid de högre allm. läroverken under femårsperioden höstterminen 1909—höstterminen 1913.

Läroverk	H.-T. 1909	H.-T. 1910	H.-T. 1911	H.-T. 1912	H.-T. 1913	Medel- tal i 6:te klass	Antal ihela läro- verket H.-T. 1913	
Borås	19	16	12	16	10	15	392	<i>Anm.</i> Anledningen till att uppgifter meddelats blott för de högre läroverken är, att endast städer med sådana läroverk f. n. torde kunna komma i fråga till erhållande av statsunderstöd åt handelsgymnasier.
Falun	44	37	12	18	11	24	401	
Gäfle	14	11	5	13	6	10	442	
Göteborgs latinläroverk	27	21	13	17	10	18	591	
» realläroverk	29	32	21	24	25	26	713	
Halmstad	18	15	16	13	13	15	406	
Hudiksvall	10	7	8	6	1	6	183	
Hälsingborg	30	38	38	23	19	30	603	
Härnösand	9	6	6	4	10	7	321	
Jönköping	18	16	18	17	15	17	516	
Kalmar	4	9	11	12	9	9	411	
Karlskrona	4	8	8	7	13	8	307	
Karlstad	25	19	14	9	14	16	469	
Kristianstad	21	9	10	8	8	11	381	
Linköping	21	30	20	17	19	21	676	
Luleå	15	13	15	10	5	12	302	
Lund	8	5	4	4	5	5	459	
Malmö	25	7	16	10	12	14	638	
Norrköping	28	15	28	26	22	24	640	
Nyköping	3	11	7	9	7	7	198	
Skara	10	8	5	3	3	6	398	
Stockholm: h. latinlärov. å Norr	17	18	8	12	17	14	760	
» h. a. lärov. å Söder	23	18	15	23	21	20	705	
» h. reallärov. å Norr	23	12	17	15	15	16	661	
» h. » å Österm.	14	11	18	16	15	15	692	
Strängnäs	6	2	6	1	4	4	138	
Sundsvall	13	18	11	13	15	14	459	
Umeå	4	3	6	9	1	5	285	
Uppsala	11	12	11	7	6	9	667	
Visby	4	7	4	6	4	5	232	
Vänersborg	9	4	5	3	1	4	208	
Västervik	4	5	6	7	7	6	171	
Västerås	4	10	5	11	11	8	418	
Växjö	6	14	15	8	4	9	406	
Ystad	17	12	8	11	6	11	240	
Örebro	21	23	19	14	14	18	699	
Östersund	11	15	20	13	24	17	385	

Bil. H.

Beräkning av den årliga förlust, som vid Hälsingborgs handelsgymnasium kommer att uppstå genom terminsavgifternas sänkning till högst 150 kronor för år.

Av Handelsgymnasiets elever *höstterminen 1910* betalade:

1 hel avgift 1-årig kurs à 150: — kr.	=	150: — kr.
19 » » 2-årig » à 125: — »	=	<u>2,375: — »</u>
Summa helbetalande	=	2,525: — kr.
1 halv avgift 1-årig kurs à 75: — kr.	=	75: — kr.
14 » » 2-årig » à 62: 50 »	=	<u>875: — »</u>
Summa halvbetalande	=	950: — kr.

Om terminsavgifterna hade varit hel avgift 75 kr., halv avgift 40 kr., skulle hava influtit:

$20 \times 75 = 1,500$ kr.
$15 \times 40 = 600$ »
Minskningen för de helbetalande 2,525: — kr. — 1,500: — kr. = 1,025: — kr.
» » » halvbetalande 950: — » — 600: — » = <u>350: — »</u>
Per termin summa förlust = 1,375: — »
<i>Summa förlust pr läsår</i> = $2 \times 1,375: —$ kr. = 2,750: — kr.

Av Handelsgymnasiets elever *höstterminen 1911* betalade:

2 hel avgift 1-årig kurs à 150: — kr.	=	300: — kr.
23 » » 2-årig » à 125: — »	=	<u>2,875: — »</u>
Summa helbetalande	=	3,175: — kr.
15 halv avgift 2-årig kurs à 62: 50 kr.	=	<u>937: 50 kr.</u>
Summa halvbetalande	=	937: 50 kr.

Med sänkta terminsavgifter skulle hava influtit:

$25 \times 75 = 1,875: —$ kr.
$15 \times 40 = 600: —$ »
Minskningen för de helbetalande 3,175: — kr. — 1,875: — kr. = 1,300: — kr.
» » » halvbetalande 937: 50 » — 600: — » = <u>337: 50 »</u>
Pr termin summa förlust = 1,637: 50 kr.
<i>Summa förlust pr läsår</i> = $2 \times 1,637: 50$ kr. = 3,275: — kr.

Av Handelsgymnasiets elever *höstterminen 1912* betalade:

1 hel avgift 1-årig kurs à 150: — kr. = 150: — kr.

19 » » 2-årig » à 125: — » = 2,375: — »

Summa helbetalande = 2,525: — kr.

3 halv » 1-årig kurs à 75: — kr. = 225: — kr.

13 » » 2-årig » à 62: 50 » = 812: 50 »

Summa halvbetalande = 1,037: 50 kr.

Med sänkta terminsavgifter skulle hava influtit:

$20 \times 75 = 1,500: —$ kr.

$16 \times 40 = 640: —$ »

Minskningen för de helbetalande = 2,525: — kr. — 1,500: — kr. = 1,025: — kr.

» » » halvbetalande = 1,037: 50 » — 640: — » = 397: 50 »

Per termin summa förlust = 1,422: 50 kr.

Summa förlust pr läsår: $2 \times 1,422: 50 = 2,845: —$ kr.

Av Handelsgymnasiets elever *höstterminen 1913* betala:

13 hel avgift 2-årig kurs à 125: — kr. = 1,625: — kr.

Summa helbetalande = 1,625: — kr.

2 halv avgift 1-årig kurs à 75: — kr. = 150: — kr.

9 » » 2-årig » à 62: 50 » = 562: 50 »

Summa halvbetalande = 712: 50 kr.

Med sänkta terminsavgifter skulle hava influtit:

$13 \times 75 = 975: —$ kr.

$11 \times 40 = 440: —$ »

Minskningen för de helbetalande = 1,625: — kr. — 975: — kr. = 650: — kr.

» » » halvbetalande = 712: 50 » — 440: — » = 272: 50 »

Per termin summa förlust = 922: 50 kr.

Summa förlust per läsår: $2 \times 922: 50$ kr. = 1,845: — kr.

Den förlust, som uppstår genom terminsavgifternas sänkning, kan alltså beräknas till i medeltal pr år:

$2,750: —$ kr. + $3,275: —$ kr. + $2,845: —$ kr. + $1,845: —$ kr. = 2,678: 75 kr.

4

Beräkning efter antalet helbetalande och halvbetalande elever.

Antalet helbetalande elever under de 4 sista höstterminerna:

höstterminen 1910: 20

» 1911: 25

» 1912: 20

» 1913: 13

Medeltal: 20

Antalet halvbetalande elever under de 4 sista höstterminerna:

höstterminen 1910: 15

» 1911: 15

» 1912: 16

» 1913: 11

Medeltal: 14

Om minskningen i årsavgifter genom dessas sänkning blir 100 kr. per helbetalande elev och 45 kr. per halvbetalande elev per år och för gymnasiet antagas 20 helbetalande och 15 halvbetalande elever, blir alltså minskningen i inkomster per år, försakat av terminsavgifternas sänkning:

$20 \times 100 = 2,000: - \text{ kr.}$

$15 \times 45 = \underline{675: - } \text{ »}$

Summa 2,675: - kr.

Sänkning till 75 kr. högsta avgift i termin är redan bestämd för vårterminen 1914.

De lägre avgifternas belopp äro dock ännu icke bestämda.

(Namnunderskrift).

*Bil. J.***Beräkning av det minsta statsunderstöd, som behöves för uppehållande av verksamheten vid Hälsingborgs handelsgymnasium.**

Förra verksamhetsåret 1 juli 1912 till och med 30 juni 1913.

Inkomster:

Ars- och terminsavgifter	Kr.	6,787: 50	
Anslag av Hälsingborgs stad	»	4,000: —	
Vinst- och förlustkonto (förlust)	»	1,953: 24	Kr. 12,740: 74
			<hr/>

Utgifter:

Annonser	Kr.	746: 07	
Avlöningar	»	10,175: 06	
Bränsle och belysning	»	820: 60	
Allmänna omkostnader	»	750: 76	
Räntor	»	248: 25	Kr. 12,740: 74
			<hr/>

Förlusten alltså = kronor 1,953: 24.

Ytterligare förlust, som skulle vållats detta läsår genom terminsavgifternas sänkning (se bil. H) = kronor 2,845: —.

Inkomster genom års- och terminsavgifter växla naturligtvis olika år, beroende på variation dels i elevantalet, dels i elevernas förmögenhetsförhållanden. Innevarande hösttermin (36 elever) t. ex. utgöra elevernas avgifter sammanlagt kronor 2,337: 50, vilket pr år, om avgifterna icke sänkas, bleve kronor 4,675: —, alltså kronor 2,112: 50 mindre än läsåret 1912—1913.

Till innevarande hösttermin 1913, då handelsgymnasiet har 11 kvinnliga elever, har ett särskilt rum inretts åt dessa. Bränsle- och belysningskontot får därför beräknas något högre än förra läsåret, t. ex. 75 kronor högre.

Undervisningsmaterial och inventarier äro bokförda tillsammans med kronor 9,914: 78, utan att någon avskrivning skett, sedan institutet startades år 1904. En avskrivning av kronor 600: — pr år torde få anses nödvändig för en ordnad ekonomi.

Lärarna betalas numera: icke akademiskt utbildade med kronor 2: 50 per timme (endast en har 3 kronor per timme), akademiskt utbildade med 3 kronor per timme. Dessutom betalas 50 öre per rättad svensk uppsats och 25 öre per rättat skriptum i främmande språk, skrivet på skolan. Lärarna hava ofta framhållit

otillräckligheten av dessa avlöningar med påpekande av det betydande extra arbete utom lektionerna, som är för dem i de flesta fall förenat med deras undervisning vid ett handelsgymnasium, såsom genom förberedelse för undervisningen, granskning av lärjungarnas arbeten och utarbetandet av uppgifter. Vid intet av de övriga handelsgymnasierna torde heller lärarna åtnöja sig med så låg betalning. På grund av Hälsingborgs handelsgymnasiums dåliga ekonomiska ställning har dock ingen förhöjning i lön kunnat beviljas lärarna, men detta måste dock snart ske under icke provisoriska förhållanden. Läsåret 1912—1913 uppgingo rektors och lärares löner till kronor 9,475: 06 (= kronor 10,175: 06 minus vaktmästarens lön kronor 700: —). Handelsundervisningskommittén beräknade rektors och lärares löner vid Hälsingborgs handelsgymnasium (antaget elevantal 40, fördelade på 2 avdelningar) till kronor 13,620: —. En förhöjning av nuvarande löner med 25% torde bli erforderlig, alltså med kronor 2,370: —.

Vaktmästarens lön är för närvarande kronor 700: —. På grund av skolans dåliga ekonomi har han icke kunnat betalas bättre. I handelsundervisningskommitténs betänkande är hans lön upptagen till 1,200: — kronor. En förhöjning på denna post av kronor 200: — torde få anses skälig.

Det erforderliga statsunderstödet, om affärerna skola beräknas gå ihop, är alltså:

Kr.	1,953: —
»	2,845: —
»	2,112: —
»	75: —
»	600: —
»	2,370: —
»	200: —

Summa Kr. 10,155: —

Härvid är icke hänsyn tagen till ett räntefritt lån å 8,000: — kronor, som handelsföreningen i Hälsingborg beviljade handelsinstitutet vid dess startande och som ännu är obetalt.

Direktör och fru Sommeli donation å 9,000 kronor med 3,000 kronor om året under 3 år gällde åren 1909—1911.

(Namnunderskrift).

*Bil. K.***Kommitterades beräkning av kostnaden för ett nyupprättat handelsgymnasium (förutom utgift för lokaler).**

Avlöningar och arvoden: rektors arvode	Kr. 2,000:—	
en ordinarie lärares avlöning	» 3,500:—	
extra ordinarie lärares arvoden (omkring 66 veckotimmar à 4 kr. under minst 36 veckor)	» 9,800:—	
vaktmästarens avlöning	» 1,000:—	16,300:—
Inventarier och materiel	» 3,300:—	
Bränsle och lyse	» 1,000:—	
Räntor	» 600:—	
Diverse utgifter (annonsering, tryck, porto, telefon m. m.) »	1,700:—	
Avsättning till ordinarie lärares pensionsfond	» 1,000:—	7,600:—
		<hr/> S:a kronor 23,900:—

Anm. 1. Beräkningen avser att utröna, huru stort statsanslag kräves för ett nyupprättat handelsgymnasium under vart och ett av de tre första kalenderåren. I detta syfte antages läroanstalten färdigbildad vid treårsperiodens början, och utgifterna under hela perioden fördelas jämnt på de tre åren. Av det härigenom erhållna medeltalet avdrages emellertid under det första året en fjärdedel av statsunderstödet, enär läroanstalten faktiskt endast har *en* klass i verksamhet under det första halvåret. Då inkomsterna av terminsavgifterna icke torde kunna beräknas högre än till omkring 3,300 kr. (30×150 kr. = 4,500 kr. med avdrag av omkring 25 %), återstår således en brist å omkring 20,000 kr. att täcka, varav 15,000 kr. genom statsunderstöd och 5,000 kr. genom kommunens eller enskildas bidrag. Det beräknade statsunderstödet för år efter färdigbildandet blir sålunda 15,000 kronor och under första året 11,250 kronor.

Att beräkna de faktiska utgifterna under vart och ett av kalenderåren 1915—1917 låter sig däremot icke göra utan vissa olägenheter. Särskilt kan utgiften för inventarier och materiel redan under första året uppgå till nästan hela den för nyanskaffning avsedda summan å 10,000 kr. (jämf. Anm 2), och dess fördelning på de olika åren torde i varje fall växla så betydligt, att någon pålitlig norm för statsunderstödet storlek svårigen kan vinnas. Ovanstående tablå är emellertid att jämföra med andra året i de från Örebro och Norrköping inkomna staterna.

Anm. 2. En summa af inalles omkring 10,000 kr. anses böra utgå till nyanskaffning av inventarier och materiel, vadan detta belopp fördelats med 3,300 kr. på varje år. Givetvis minskas denna post sedermera, medan andra däremot ökas, särskilt om parallellavdelningar upprättas och i varje fall genom ordinarie lärares uppflyttning i högre lönegrad.

Anm. 3. Beträffande de särskilda posterna i övrigt märkes följande.

Ordinarie lärares avlöning. Flera skäl tala för sannolikheten av att den ordinarie lärarens lön kommer att utgå med högre belopp än den nu för läroverksadjunkter stadgade begynnelselönen å 3,000 kr. Så t. ex. är det mycket möjligt, att den utnämnde läraren vid tillträdet redan intjänat ett eller annat ålderstillägg (se för övrigt bil. A, punkt 8, anm.).

E. o. lärares avlöning. De lärartimmar, som äro för ett handelsgymnasium av här ifrågavarande omfattning behövliga, kunna beräknas till något över 80 i veckan. Om då rektors tjänstgöring upptages till 15 timmar i veckan, återstå omkring 66. Då emellertid läsåret vid handelsgymnasierna hittills omfattat 36 å 40 veckor, torde beloppet icke kunnat sättas under 9,800 kronor.

Räntor. För att kunna vid treårsperiodens början betala större delen av den för nyanskaffning av inventarier och materiel avsedda summan torde bli nödvändigt att upptaga ett lån; räntan å detta jämte den ränteutgift, som uppstår därigenom, att statsunderstödet uppbäres senare, än avlöningar m. m. utbetalas, torde kunna upptagas till omkring 600 kronor.

Avsättning till pensionsfond. Av hittills förda förhandlingar i handelsundervisningsfrågan framgår, att handelsgymnasierna måste i tid göra sig beredda på att lämna bidrag till de ordinarie lärarnas framtida pensionering.

Anm. 4. Anledningen till den avsevärda skillnaden i de av vederbörande själva beräknade utgifterna vid de blifvande handelsgymnasierna i Örebro och Norrköping (se bil. B¹ och B²) ligger dels däruti, att för det förra gymnasiet icke upptagits något belopp för nyanskaffning av inventarier och materiel, dels däruti, att beräkningen i fråga om det senare även omfattar en särskild studentklass.

Förteckning på bilagorna.

<i>Bil. A.</i>	Kommitterades frågeformulär till de orter, från vilka meddelande ingått om ifrågasatt upprättande av statsunderstödt handelsgymnasium	sid. 23
<i>Bil. B.¹</i>	Svar från Örebro på kommitterades i bil. A intagna frågeformulär	» 25
<i>Bil. B.²</i>	Svar från Norrköping på kommitterades i bil. A intagna frågeformulär	» 29
<i>Bil. B.³</i>	Svar från Kalmar på kommitterades i bil. A intagna frågeformulär	» 33
<i>Bil. B.⁴</i>	Svar från Hälsingborg på kommitterades i bil. A intagna frågeformulär	» 35
<i>Bil. C.</i>	Uppgift å statsunderstöd åt handelsgymnasierna under tolvårsperioden 1902—1913	» 39
<i>Bil. D.</i>	Uppgift å lärjungeantalet vid handelsgymnasierna under tolvårsperioden höstterminen 1902—höstterminen 1913	» 39
<i>Bil. E.¹-E.⁴</i>	Antal lärjungar i den tvååriga kursen under treårsperioden höstterminen 1911—höstterminen 1913, fördelade efter hemort	» 40
<i>Bil. F.</i>	Antal lärjungar i den tvååriga kursen under treårsperioden höstterminen 1911—höstterminen 1913, fördelade efter föregående utbildning	» 43
<i>Bil. G.</i>	Antal lärjungar i 6:te realskoleklassen vid de högre allm. läroverken under femårsperioden höstterminen 1909—höstterminen 1913	» 44
<i>Bil. H.</i>	Beräkning av den årliga förlust, som vid Hälsingborgs handelsgymnasium kommer att uppstå genom terminsavgifternas sänkning till högst 150 kronor för år	» 45
<i>Bil. J.</i>	Beräkning av det minsta statsunderstöd, som behöves för uppehållande av verksamheten vid Hälsingborgs handelsgymnasium	» 48
<i>Bil. K.</i>	Kommitterades beräkning av kostnaden för ett nyupprättadt handelsgymnasium	» 50